R Est. A - 17017
V. : Hermelin, Olaus
(H.-B. 2, 2559)
B-144
compl
7000.-

EXAMEN CAUSARUM,

Qvas

Copiarum Saxonicarum, uti vocantur, Dux improviſæ & ſubdolæ in Livoniam irruptioni prætexere, literisqve ſuis divulgare voluit.

M D C C.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

E 12606

Consilia calida & audacia, prima specie læta, tractatu dura, eventu tristia sunt. Liv.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU
U 395 33761

QUam consiliorum viam hactenus institissent Svionum reges, qviqve eorum fuisset animus in conservanda orbis Christiani tranqvillitate, non illis, qui publica gentium acta examinare penitius solent, obscurum esse confido; neqve eorum qvenqvam tam injustum fore rerum æstimatorem, ut, secum reputans insignem istorum operam in restingvendo atrocissimo illo, qvo Europa nuper flagrabat, bello, tum constanter cultam cum vicinis populis pacem ac amicitiam, eos libidine vexandi alios arsisse dixerit, aut insolentioris facti, novas belli flammas excitaturi, arguerit. Qvi nuper defunctus est, rex longiori vitâ utiqve digniſſimus, cum superiori bello tot inusitatæ virtutis documenta dedisset, ut rei militaris gloriâ facile omnes suæ ætatis antecellere judicaretur: adeo tamen a profundendo humano sanguine abhorruit, ut lacessitus qvorundam injuriis, in-

vitante opportunitate ſummâ, qvæ victoriam ac ſucceſſus polliceri videbatur uberrimos, pacem tantum non injuſtam juſtiſſimo præferret bello; & magna animi moderatione controverſias, qvæ forte ſubnaſcebantur, rationum pondere, qvam gladiorum acie diſceptare mallet. Hauſit hoc qvoqve ex indole divi parentis, qvi hodie rerum potitur, filius auguſtiſſimus, ut pacem illaceſſitus nutrire firmiter ſibi in animum induxerit: & ſicut auſpicia habuit lætiſſima, conciliata inter principes Chriſtianos pace ac concordiâ, adeoqve tam memorabili facto regni ſui primordia nobilitavit; ita nihil habuit antiqvius, qvam illorum, qvibuscum vetus regno ſuo conjunctio erat ac neceſſitudo, amicitiam ſibi pignerari, &, qvantum valeret, ſumma ope anniti, ut alendis ſimultatibus omnis materia præcideretur. In regem autem, regnumqve Poloniæ, eo propenſiori ſtudio ferebatur, qvod magna cum eo pactorum obligatio eſſet, &, exſtincta ſtirpe Vaſæorum, ſimul omnis diſſidiorum

diorum cauſa, qva utraqve gens aliqvando collidebatur, ſublata atqve funditus exſtirpata videretur. Proinde nullum officiorum genus omiſſum eſt, qvod ad benevolentiam teſtandam, fidemqve ſinceræ vicinitatis corroborandam conducere exiſtimaretur; neque rurſus patratum qvidqvam, qvod regis reipublicæqve Polonorum offenſionem provocare, multo minus pacem Olivenſem, tam ſolenniter ſancitam, tam luculentis legibus comprehenſam, tanta deniqve ſponſorum auctoritate munitam, labefacere paulum, & omnino convellere idoneum eſſet. Non potuit igitur non magno animorum motu accipi, ab iſto latere, unde pacata omnia & amica ſperabantur, ſubdole ac improviſo in Livoniam irrupiſſe exercitum, &, oppreſſis armata manu limitum cuſtodiis, munimenta ac caſtella vi aut aſtu occupaſſe, Rigamqve, totius regionis caput, eo neceſſitatis compuliſſe, ut ad arcendam ab ipſis mœnibus vim ac impetum, ſuburbana elegantiſſima, qvæ ingenti ſumtu ad uſum atqve amœnitatem

nitatem exſtructa erant, ſubjecto igne, deureret: ſpe vero capiendæ per inſidias urbis depulſum, agros ferro flam̃aqve late pervaſtaſſe, ſolicitatis ad rebellionem ac perfidiam incolis, & cæſis, aut abductis, qvos in fide permanſuros apparebat. Etenim cum de hac incurſione rumor aliqvis Holmiæ emanarit, initio plerisqve ab iis fictus credebatur, qui conſilia Svionum libenter voluluiſſent diſturbata: ſed cum certi nuncii adferrent ab iſtis copiis, qvæ Saxonum adpellatione in Lithuania aliqvandiu oberraverant, provinciam hoſtiliter diripi, & nihil non exerceri, qvod immaniſſimi belli ſpeciem referret; adhuc tamen ignorabatur, cujus auſpicio tam atrox facinus ſuſceptum eſſet. Neqve enim a parte regis, aut ſereniſſimæ reipublicæ Polonorum, ulla expoſtulatio, aut qverela, excepta eſt, qvæ levem frigoris, nedum belli præberet ſuſpicionem. Qvos, ſi cuncta illius, qvod a pacificatione Olivenſi ad noſtram usqve memoriam patet, temporis acta recognoſcant, ſi ſolicite etiam excutiant omnes latebras,

latebras, unde in bellum prurientibus prætextus ſolent depromi, nullam apud Sviones infractæ iſtius pacis culpam exſtare, haud ægre, qva ſunt animi magnitudine ac æqvitate, confeſſuros eſſe crediderim. Certe obfuiſſe reipublicæ Polonorũ incrementis Sviones, aut temporibus inſidiatos eſſe, ut dubia eorum fortuná ad qvæſtus & compendium uterentur, nunqvam reperient: qvin potius afflictis eorundem rebus bonâ fide indoluiſſe, atqve amicæ gentis incolumitatem, haud aliter ac ſuam, cordi habuiſſe, ex multis & non obſcuris documentis intelligent. Ita enim ſemper judicarunt, hocqve perſvaſiſſimum ſibi habuerunt Sviones, expedire utrisqve qvam conjunctiſſime vivere, omniaque conſilia ſua ad mutuam defenſionem utilitatemq; conſociare, qvod ea utriusqve regni conditio ſit, ut, propter vicinorum potentiam, unius ſecuritati minus bene ſit proſpectum, cum alterius ſalus in diſcrimen vocetur. Et qvanqvam exiſtimare potuerant Sveci, non parum ſua intereſſe, qvis tam validæ

ac

ac vicinæ nationis gubernaculum capeſſeret; nunqvam tamen fas putarunt alienis ſeſe curis immiſcere, ut in regibus eligendis Polonorum animos ad eam partem, qvam ſibi credidiſſent fore proficuam, ſuaſu ac cohortatione impellerent; neqve ut id facerent, ambientium precibus, & lautis qvantumvis conditionibus adduci poterant. Idqve cum aliàs, tum nuper incorrupta fide præſtitum eſſe non gravate ipſi meminerint, cum, ſciſſis in contraria ordinum ſtudiis, neutri ſe factioni aſſociaſſent, ſed, ut illibata atqve integra ſtaret ſuffragiorum libertas, omni ope atqve voto contendiſſent. Qvod ſi hunc animum in rempublicam geſſiſſent Sveciæ reges, ſi ipſi qvoqve Poloni non pauca mutuæ benevolentiæ pignora exhibuiſſent, qvis eorum regna non ſtabili amicitiâ conglutinata eſſe ſperaret, aut infeſtam ab ea parte viciniam metueret? Sed, uti par eſt, credimus perſiſtere in antiqva fide ac benevolentiâ Sereniſſimam Polonorum rempublicam, atqve ignaram, expertemqve fuiſſe omnium, qvæ neqviter

qviter ac perfidioſe in Livoniâ facta ſunt: at vero ipſum regem quæ res tantopere a Svionum amicitiâ alienavit, quæque injuriarum ſpecies ad tantam violentiam incitavit? Niſi forte ex ſereniſſima domo, unde oriundus, conceptum in Sviones odium in regnum remq; publicam Polonorum introduxerat. Atqvi vetus cum illa domo Sveciæ neceſſitudo interceſſerat, cum multas ob rationes, tum fœderis Veſtphalici cauſâ, qvam non interruptis officiis invicem excultam eſſe atqve ſtabilitam, neque tanti temporis tractu unqvam refrixiſſe, conſtat. Sed cum Polonorum diadema ambiret, indignationem ejus in ſe converterant! Si ad electionem regis parum operæ contuliſſent Sviones, an propterea obſtitiſſe dicendi ſunt? qvod ab ejusmodi conſiliis, qvæ comitiorum libertatem tollerent, vel labefactarent, qvam longiſſime ſe removere ſtatuiſſent: turbis vero, qvæ electionem inſecutæ ſunt, ſeſe immergere ad pervicaciam alterutrius ſectæ alendam, cum jam ſumma rerum eſſet confuſio, non fas, aut utile, judicaſſent

dicaſſent. Regnum autem adepto tantum abeſt, ut ullum honorem, qui regi atque amico haberi ſolet, ipſi denegaverint, ut, miſſo legato, tantos fortunæ auctus gratulati ſint, benevolentiamqve omnem prolixius detulerint. Quæ gratiſſima ſibi fuiſſe non ipſe diſſimulavit, cum ſuperiori æſtate Galetſcium, e ſenatorio ordine, in Sveciam ablegaſſet. Qvin tum per eundem, & poſtea cum legato regis Sveciæ, Vellingio, qvi ad aulam ejus commorabatur, de arctiori cum Svecis fœdere ineundo, qvod ad utriusque partis ſecuritatem & ornamentum ſpectaret, agere non dubitavit, ejusq; conditiones ſcripto comprehenſas in Sveciam transmiſit: ut hoc velut certiſſimo argumento illorum innocentia illuſtraretur; alterius vero partis perfidia, quam jam tum altiſſime animis defixam habebat, deteſtabilior omnibus redderetur. Qvamvis autem ipſam Polonorum rempublicam hoc fœdere, qvo excludebatur, complecti ſimul rex Sveciæ præoptaſſet; non tamen cum rege, tanqvam electore Saxoniæ, ſi in ſen-

in ſententiâ perſtitiſſet, propiori ſocietatis vinculo jungi recuſavit. Verum, ut mox compertum eſt, non id tum agebatur. Hac ſcilicet plus quam Punica verſutiâ Svionum animos ab immanitate conſilii, qvod jam ſecreto coquebatur, avertere viſum eſt, ut incautos, & velut Sirenum cantu ſopitos, mox elideret, & uberiorem fraudis mercedem nanciſceretur. Interea non hoc ſe fine injuria continet: adhibentur aliæ artes, neſcio an magis decoræ. Qvo enim Svecicum nomen magis foret inviſum, inqve gravius apud alios principes odium veniret, in aulâ Cæſarea, per miniſtros vecordes ac impudentes, tradebatur, cum regibus Galliæ & Poloniæ fœdus adverſus domum Auſtriacam Sviones quærere: apud Chriſtianiſſimum regem, eosdem cum Cæſare & rege ſuo contra ipſum conſilia infeſta communicaſſe. Quamquam hæc calumnia falſiſſima deprehenſa eſt, & ipſa veritate dudum diſcuſſa: varium tamen aulæ iſtius genium, & ad fraudes acutum, ſatis manifeſtabit. Sed remiſſius paulo loqvamur: reverentius

etjam ſentiamus de eo, qvi ſanctiſſimum in terris nomen gerit, & ſummo rerum humanarum apici impoſitus eſt: qværamus, ſi fieri poſſit, qvalemcunque colorem tantæ turpitudini obtegendæ. Neque enim credibile eſt, tam degeneres dolos in iſtam animi celſitudinem cadere potuiſſe, ut, rupto humanæ ſocietatis vinculo, atque amicis & innoxiis per ſummum nefas & execrandam cultioribus populis perfidiam, deceptis, maculam, nulla ætate eluendam, famæ ſuæ inurere voluerit. Suſpicemur non juſtam regi Poloniæ defuiſſe cauſam invadendi Svionum provinciam, ut, ſi non ſuas, ſociorum tamen injurias ulciſceretur. Hic vero primum ſcire velim, qvem ejus fæderatorum Sviones violaverant, ut contra hos tam ſanctam illi operam ferret? Cum nullo vicinorum iſtis inimicitiæ, nedum bellum eſt: controverſia, qvæ cum aliqvo forte orta eſt, ut amica ratione componatur, nondum ſpes omnis decollavit. Inſolens autem & inauditum eſt, fœderatos bellum inchoare: qviescere ipſum, qvi ab illis auxilium ſtipulatus eſt. Ut cauſam ſociam promoveas, ut pertinaciam adverſarii frangas, æqvasqve conditiones reſpuentem vi adigas, liceat in promtu habere, liceat oſtentare arma: inferre ea, cum ſocium nondum alter laceſſat, & quamdiu conciliationi locus eſt, præpoſterum habetur & rationi adverſum. Qvamqvam cur eò labimur, ut tegumentum huic flagitio quæramus? cum neque hanc, neqve ullam omnino cauſam inceptis ſuis prætexere eatenus voluit, ut, quod nefarie ab eo ſuſceptum erat, bellum ſaltem, non latrocinium dici poſſet. Securus famæ, ſecurus odii, qvod ob inauditam perfidiam apud Deum hominesq; incurreret, pergit, quo effrenata eum rapiebat cupiditas, &, ne denunciato qvidem bello, cujus ſuſcipiendi cauſam non habuit, cohortes domi omni flagitio imbutas, adque cædes ac rapinas jam longo uſu exercitatas, in provinciam juſtis præſidiis nudam, &, ut in ſumma pace, nullius mali timentem, ſubito effudit, ut, qvam vaſtitatem ſuis in regionibus fecerat, alienæ provinciæ clade

clade & exitio reſtingveret. Et ne qvid ad ſummam indignitatis deeſſet, infames aliqvot, & propudioſi homines, in ſocietatem tam præclaræ expeditionis adſumti; qvorum anteſignan⁹, Patkullus qvidam, proditore patre genitus, ut gentilitium dedecus novo ſcelere propagaret, populares ſuos, qvod & antea tentaverat, ad rebellionem concitare in ſe recepit. Quis tamen crederet in hoc latronum grege hunc ſolum inventum fuiſſe, cui major paulo, qvam reliqvis, famæ cura eſſet? Sacerrimum hoc caput, qvod carnificum manibus, & debitis neqvitiæ ſuæ pœnis, fuga qvondam eripuit, ut huic militiæ non modicum aliqvando decus accederet, adeo omnis pudoris ſenſus non deſtituit, ut, nefariis licet conatibus titulum aliqvem prætexendum eſſe, inſaniſſima etjam mente non perſpiceret. Hic igitur nebulo, cujus conſilio totum hoc negocium agebatur, inveniſſe ſe ratus, ubi illam ſuam præclaram ſapientiam oſtentaret, Paikelum ſuæ nationis hominem, & deſertorem, qvi tunc copiis hiſce præerat, impulit, ut, miſſis ad illuſtriſſimum ſenatorem & comitem, Dahlbergium, qvi regioni ac urbi præſidet, literis, primus cauſam, ſi Diis placet, aperiret. Nimirum ne dubitare qvis poſſet de juſtitiâ illius belli, qvod perduellis promulgaſſet; tum ut hoc indicio conſtaret, qvos viros ſacramento adactos haberet rex Poloniæ, qvorum duces flagitiis ignominiisqve confecti & cooperti eſſent. At proditori ac rebelli, qvi honeſtatem dudum omnem conſumſerat, tam furioſa in mentem veniſſe multis fortaſſe mirum non videbitur: comminiſci enim tantiſper quædam neceſſum habuit, cum vera non ſuppeterent; Flemmingium vero, extraneũ, inconſulte ac temere iſtius dementiæ acceſſiſſe intolerandum nimis eſt, & ſempiterno probro digniſſimum. Nam in caſtra, qvæ in Samogithiæ oram Lithuania evomuerat, reverſus, cum matura jam conſiliis ſuis cuncta inveniſſet, nugas haſce, inſulſas licet & ridiculas, tanti fecit, ut non modo in argumentum nefarii belli arriperet, verum &

typis

typis divulgari permitteret. Invidiſſe adparet alteri inventionis gloriam: &, ut palmam præſultatori ſuo dubiam faceret, qvæ impuriſſimo cerebro hic procuderat, non minori vecordiâ proſeminavit ipſe dux & caput. Tantus ſtupor, an inſania, hunc hominem invaſit, ut auderet ſperare, qvenqvam fore tam ſtolidum, ut crederet, aut tam improbum, ut facinus teterrimum, & cunctis ſeculis deſpuendum, non abominaretur; neqve videret, eo latius fœditatem ejus ſpargi, qvo ſolicita magis defenſione agitetur. Non contemtim adeo de noſtra ætate judicari oportuit, qvæ, cum ad abſtruſiſſima qvæqve detegenda ſatis ingenioſa ſit, ad tam clara, & in aperto poſita, cæcutiret: neque tam ſterilis eſt virtutum, ut in hac morum corruptelâ, non plurima pulcerrimaqve honeſtatis & probitatis nomina proferat. Itaque iſtius facti turpitudinem ſine dubio perſpicient, qui jam ſunt, homines, & exſecrabuntur: poſteritas etjam inter eminentiſſima ſummæ perfidiæ ac verſutiæ exempla, quæ noſtrum

ſtrum ſeculum infamarunt, allegabit & reponet. Nec magis attineret vomicam iſtam fodere, cujus purulentia & ſpurciſſima ſanies contemplantium oculis ſatis pellucet, niſi effrons adverſariorum malitia eo usqve proceſſerat, ut in prave cœptis honeſtiorem pertinaciam judicaret, qvam pœnitentiam, ſcelusqve manifeſtiſſimum mentito colore inducere ſatageret: prorſus quaſi non ſuffecerit violaſſe gentium jura, conculcaſſe ſanctiſſima pacta, adeoq; nefando ſe flagitio obſtrinxiſſe, niſi, qvæ perfide ſunt patrata, impudenter etjam defendantur. Atqve hactenus operæ pretium fuerit, fæditatem hujus rei, ſublato velo, in adſpectum hominū lucemq; pauliſper exponere, ne ſimpliciores, qvibus ſeries rerum minus eſt perſpecta, præſtigiis horum deluſi, ſeqvius judicent: tum ut intelligant cuncti, qvantum fidei iſtis hominibus in poſterum ſit tribuendum, qvi, contemta honeſti curâ, jus faſqve omne ſuæ poſtponunt libidini.

Itaqve, adulta jam perfidiâ, cum facinus, qvod

cum

cum animo ſuo ſtatutum atqve deliberatum diu habuerat, exſequi placuiſſet, caſtra ad Janiſcam, non procul limite Curlandiæ ſitam, admota ſunt. Inde ad III Nonas Febr. miſſa ad præfectum Livoniæ epiſtolâ, arrogantiæ & ſtomachi pleniſſima, indicat: *Diſplicere ſibi, & ſuſpectas valde Svionum actiones eſſe, qvod tanqvam metu alicujus irruptionis tantos faciant apparatus. Haud enim aliter ac ſi hoſtis ad portas eſſet, ex propugnaculis & vallis urbis haſtas, falces, ferratasqve protendi clavas: plura verſus partem, qvæ Curlandiam ſpectat, per muros tormenta diſponi: majores ſolito vigilias agi, oppidanis etjam ad arma vocatis: ſtationes eqvitum limiti prætendi: & Rigam commeantes, præſertim duces militares, qvi e caſtris Saxonum veniſſe compe-*

comperiuntur, diligentius excuti obſervariqve: qvin & emiſſos, qvi hiberna eorum ſpecularentur: qvodq; indigniſſimum eſſet, ab excubitoribus limitaneis prohibitos eſſe, qvi deſertores per ſolum Livonicum perſeqverentur. Similia & prorſus gemina literis, qvas ad regem Poloniæ fingere placuit, Flemmingius, octiduo interjecto, perſcripſit: & qvoniam hæc fortaſſis jejuna nimis & frivola ipſi videbantur, putidiſſimo mendacio, qvod ei puppis ac prora eſſet, eadē fulcire voluit: *Minitabundos jactaſſe Svecos, ſe, accitis qvamprimum e Finlandia, Carelia, & Eſtonia majoribus copiis, hiberna Saxonum in Lithuania adorturos: ideoqve prudentis eſſe, anteqvam hæc manus coiret, tam infeſta molientes occupare, locaqve præſidiis idonea inſidere, un-*

de bellum, qvam longiſſime poſſet, a finibus regni arceret, ſedemqve ejus potius in eorum, qvi prius laceſſiverant, provinciâ locaret. Qvapropter hæc poſtrema ſufficere judicavit, qvæ diplomatibus, per Livoniam mox diſſeminandis, inſererentur. Hæ cauſæ ſunt, qvas juſto huic ac neceſſario, ſi Diis placet, bello prætendere non dubitavit, digniores profecto, qvæ orco & perpetuis obruerentur tenebris, qvam ut, cum ſeculi noſtri infamia, in lucem ac ora hominum protruderentur. Sane boni omnes dolebunt ac indignabuntur in tanta luce elegantiorum morum prodi exempla, qvæ priſca barbaries ignoravit, Chriſtique nomen & ſacra profitentibus ſanctiſſima jura tam proterve haberi, qvæ ſumma religione colunt & obſervant gentes immaniſſimæ. Sed adeo in hiſce hominum portentis ratio obbrutuit, ut auſi ſint ſperare tam inficetas ſe calumnias orbi adprobaturos eſſe, qvas non ſine contemtu & irriſu generis humani propalaſſe eos certum eſt. Qvin & aliorum principum auxilia expoſcere non verentur, qvorum tamen omnium non minus, qvam illorum, qvi læſi ſunt, ſummopere intereſt, facinus hoc qvam ſeveriſſime vindicari, ne contagionem ipſa ſpes impunitatis latius agat. Nam cum omne fœdum exemplum ſocietati hominum nocet, tum illud longe eſt nocentiſſimum, qvod ipſum ſocietatis humanæ vinculum tollere docet. Tum veriſſime a veteribus traditum eſt, totius injuſtitiæ nullam eſſe capitaliorem, qvam eorum, qvi tum, cum maxime fallunt, id agunt, ut viri boni videantur. Verum ne partium cauſæ velificari videar, age, excutiamus ipſas viri rationes, an qvid ſani contineant, qvo tam immane factum excuſari poſſit.

Initio offenſum ſe Svionum metu non diſſimulat Flemmingius. Qvi enim ſic ad cuſtodiam urbis advigilant, diffidentiam qvandam & infeſtum in copias Saxonicas animum ſatis manifeſtare. Per Deum immortalem! qvid unqvam inſul-

fulsius dici potuit? Qvæ injuria unquam contumelioſius illata cuiqvam eſt? Quid ad perverten-dam generis humani ſocietatem, & bellum qvoddam omnium in omnes proſeminandum aptius? An vero unqvam fando auditum eſt, juſtam inde alterum invadendi cauſam naſci, ſi ſe resqve ſuas arctiori ſepſerit cuſtodiâ? Qvid tutos poſthac ab improborum auſu nos præſtabit, ſi crimen erit invaſoribus non præbuiſſe jugulum, nos noſtrasqve fortunas non eorum permiſiſſe libidini? Nam ſecuros, & incautos, cum libuerit, oppriment: in ſui defenſionem intentos etjam jure poterunt. Gratuletur ſibi furum ac latronum natio tam ſtrenuum patronum, tam mitem æqvumqve judicem, qvi cauſam eorum non proletariis argumentis defendendam ſuſcepit: cujus ſententiâ impune licebit domos effringere & diripere, ſi diligentior paulo pater-familias januam obſeraverit; ſi, appropinqvante graſſatorum manu, vigilias intenderit; ſi ante veſtibulum non præſtolatus, patentibus portis tam gratos hoſpites intromiſerit. Nempe injurioſum videbitur, fidem viris non haberi, qvod ſperari poſſet, poſtquam vicini ædes compilaverant, tam puras innocuasqve manus a meis abſtinere velle fortunis: injurioſius longe erit, ſi arma adverſus ſubita tumultus comparata habeam. Itaqve ſi manipulum iſtum prædonum interrogavero, quare me infeſtatum veniant, rectiſſime reſpondebunt, qvod eorum probitati ſubdiffidere viſus ſim, fores occludendo, & arma comparando, qveis licentiam graſſatorum, ſi qvando irruerint, retundere qveam atqve compeſcere. Si ulterius inſtem, quare a meo ſe non longius amoveant domicilio, ut mihi timere non ſit neceſſum? Credo, rectiſſime etjam repoſituri ſunt, ſibi prædâ vivere adſvetis illuc quoque licuiſſe accedere. Appoſita reſponſio, mehercule, & latronum acumine digniſſima! Non ovum ovo tam ſimile, qvam horum moribus ducis noſtri ratiocinatio. Stomachatur vir Svio-nes in ſua urbe excubias paulo intentius agere, armaqve adverſus hoſtilem impetum expedita habere:

bere: cum nemini, nisi vim intentanti, periculū inde impenderet. Ubi instrumenta qvoqve, qvæ hosti mœnia subeunti opponi solent, ridicula exaggeratione recensēri vides: tanquam & hoc armorum genus adhibuisse, non impetrata Saxonis veniâ, piaculum esset. Cavillatur etjam tormenta Curlandiæ obversa esse: qvasi ad sua castra, qvæ, totius provinciæ interjectu, ab urbe Rigensi dirimebantur, telorum jactus pertingerent. Satis loci intercapedine tutus esse potuit nugator, nisi immani qvadam feritate nimium vilis ei cruor humanus esset, ut pecudum instar mactandos iræ propugnatorum milites objiceret. Qvod si intentior munitorum locorum custodia ansam belli dat, quis ea non damnabit? aut si retineat, ecquando formidinis expers erit, cum tot fontes bellorum recludi possunt, quot loca qvisqve populus præsidiis tenuerit? Sed vereor, ne surdis eorum auribus, qvi arces præsertim limitaneas ab inopino hostium incursu salvas cupiunt, hæc præcepta novus doctor canat, cum omnia belli jura,

jura, qvæ inter gentes usus & ratio constituerant, pervolventi nondum occurrit ullum, qvo munitiones qvisqve suas armis excubiisq; firmare vetatur, ni justam alterius iram in se convertere velit. Eqvidem ob leviſſimas sæpe causas atrocia bella exarsisse memoriæ proditum est: ridiculas magis obtentui sumtas, nondum legimus. Prorsus veterem lupi fabulam instaurari videmus, oviculæ turbati fluminis calumniam intentantis, qvamvis e superiori ripâ ipse biberet. Verum hostilis indicium animi erat injustus timor. Neqve enim odisse non potest, qvi timet. Qvievissent a bello Saxones, nisi intempestiva Svionum diffidentiâ fuissent irritati. Nimirum nulla omnino causa Svecis erat, non plurimum fiduciæ in continentia eorum collocandi, qvi totam Lithuaniam, qvam a vastatione defenderent, misere perpopulati sunt: qvibus victus nullus, nisi ex rapinâ: qvi ob prædationes & violentiam, coeunte tandem incolarum manu, in ultimam Polangiæ oram ejecti sunt atqve exturbati. Vitæ scilicet genus mutaverant,

& ſanctius agere decreverant, poſtqvam pudenda omnium rerum penuriâ ac nuditate conflictari cæperunt, cumqve iis conſilia miſcere, qvi rem Svecicam vexare & perturbare cupiebant: præſertim cum opima in propinqvo præda oſtentaretur, fauces enectas, & diutina fame araneantes, nova libidine facile proritatura. Nihil igitur de eorum fide ſuſpicari oportebat, qvi non jam muſſitabant, ut antea, ſed aperte & jactanter vociferabantur, ſe regi Danorum ſuppetias latum ituros. Qvamqvam autem cum iſto rege nulla Svecis inimicitia erat: eo tamen res ſpectare cœpit, ut non diu temperaturus ab injuriis videretur, ſi aliorum auxilia concire potuiſſet. Qvid ſi eos conſideramus, qvi in commilitium adſciti, jam tum non modo iisdem caſtris continebantur, ſed & ſummæ rerum præerant? Cum in hæc, inqvam, caſtra ſentina qvædam perditorum civium confluxiſſet; cum parricidæ, flagitioſi, perduelles iisdem, tanqvam ſanctiſſima arâ, reciperentur; cum rotâ & eculeo frangendi, ad honorata miniſteria producerentur; cum præcipuum in conſiliis

iis locum tenerent, qvos conſcientia ſcelerum implacabiles patriæ reddidiſſet: Svionum ſecuritati optime tunc proſpectum qvis non intelligat? Non ignotum erat, qvid cum horum latronum principe in aulâ regis Poloniæ agitabatur, qvi cum furiis ſuis & metu ultimi ſupplicii exagitatus, nusqvam locorum tuto ſubſiſtere poſſet, invenit tandem aſylum, ubi non tantum inviolabilis & ſacroſanctus eſſet, verum etjam latentem animi peſtem produceret. Iſtius furoris maturitatem in hoc tempus erupiſſe qvis non videt? obſtetricis vicem fungente Saxone, & pias manus ſupponente, ne monſtrum teterrimum, & aruſpicum luſtrationibus expiandum, in ipſo ortu elideretur. Hoc præcurſore & emiſſario cum ad qvosdam principes, tum præcipue ad ſolicitandam popularium fidem, uteretur; hanc profligatiſſimorum hominum circum ſe, tanqvam ſtipatorum, catervam cum haberet; hæc probra & dehoneſtamenta militiæ ſuæ cum adſcriberet, dubitare qvisqvam poſſet, qvid animo intenderet? Even-

tus ipſe comprobavit non fuiſſe vanum, ſi qvi fuit, Svionum timorem. Enimvero cum prudens diffidentia ſalutare bonis omnibus cenſetur munimentum; rectius longe Sviones rebus ſuis conſuluiſſe opinor, ſi timorem qvendam aluiſſent, neqve innocentiâ ſua, & pactorum ſanctimoniâ, confiſi, ſecurius paulo egiſſent, & blanditiis Saxonis, ac fallaci lenocinio, tam faciles credidiſſent. Si qvid peccatum ab iis ſit, in hoc fortaſſis argui poſſunt, qvod nihil timendo naſcens malum corroboraſſent, & ſicariis iſtis, nudum latus, qvà maxime ad ictus patuit, ex inſidiis fodiendum præbuiſſent. Non direptam crudeliter nobiliſſimam provinciam dolerent hodie, non munitiſſima caſtella expugnata viderent, niſi aſtutiſſimæ ſimulationis artificio in ſoporem quaſi reſoluti fuiſſent. Cum monſtri qvid ali ab amicis monerentur, tantus erat gentis candor, ut alios ex ſuo reputaret ingenio: atqve, ut frangere fidem, privato turpe, principi etjam nefarium ac abominandum fuerit; ita amicum & propinqvū

regem

regem tam gravi ſuſpicione onerare non ſuſtineret. Qvamdiu vim non intentabant copiæ ejus, intraqve ſvetam ſe cohibebant regionem, nihil ad ſe pertinere Svecus putabat, qvibusnam ex agris Lithuaniæ prædas convectaſſent: ſatis habebat providiſſe, ne in ſuos fines vaga aliqva & populabunda manus excurreret. Tamdiu ultro citroqve commeantibus non modo aditus patebat, verum etjam familiaritas. Cum nulla fere dies abiret, qvin ab exercitu Rigam ventitaret aliqvis, mercatûs vel aliorum negotiorum gratiâ; cuivis honor, atque ea officia, qvæ peregrinis & amicis exhiberi jubet humanitas, non gravate ſunt præſtita. Nulla tunc qverela audita eſt, & ne ſuſpicio qvidem alienati animi, multo minus, qvod bellum tam ſubitum & atrox excitare poſſet. Qvā igitur neqviter ludat, qvi habitos aſperiori modo advenas objicit, jam puto omnes intelligere: nec diffiteri poterit ipſe eorum dux, qvi Rigenſibus pro exqviſito cultu, qvo eum exceperunt, hanc gratiam refert, ut eorum urbi everſionem & extremum

tremum minitetur excidium. Qvam profuiſſet hoſpitis fidem ita tunc deguſtaſſe, qvam nunc ſævitiam ejus ſummo ſuo dolore cognoſcunt! Nemini Svionum de exploratoribus qveri tunc in mentem veniebat, cum integer corycæorum exercitus in foro, in ædibus, in templis, in vallis & propugnaculis urbis circumcurſitaret, cum eorum ducem ſinu ſuo, & intra mœnia, foverent; qvi, qva eſt immanitate, opportuna urbis loca oculis notaſſe, & incendiis ruinisqve jam tum deſignaſſe perhibetur. Atqvi eidem piaculum eſt, totius urbis & provinciæ excidio eluendum, ſi qvis e Livoniâ viator loca ſtativis ſuis vicina transiiſſet: illum & commilitones ſuos munitam Svionum urbem freqventaſſe, pro beneficio venditabitur. Adeo ab hominibus, libidine ſua efferatis, ſani qvidqvam fruſtra exſpectaveris! qvi, qvod apud moratos populos, qvos inter pax eſt ac amicitia, ſine nota inhumanitatis non denegatur, qvodqve ipſi facere non erubuerunt, etjam illis ipſis diebus, qvibus expeditionem hanc funeſtã

funeſtam ſuſcipiebant, in violatæ pacis crimen detorqvent. Piget commenta hæc refutare, abſurdiora certe, qvam qvæ febricitans ſomniare poſſet: & neſcio annon multis videatur ſupervacaneum, nugis hiſce diluendis vel unum verbum impendiſſe. Mihi enim perſvaſiſſimum eſt, neminem, cui mica ſanæ mentis ſupereſt, non putidam hanc calumniã videre: neq; adduci poſſum, ut credam ipſos illos fabulæ hujus inſipidiſſimæ auctores, qvamvis ſtrenue frontẽ perfricuiſſent, ſerio hæc tradidiſſe; verum ut ſpecimen ederent tam ſibi proclive eſſe verbis orbem ludificari, qvã immerentes fallaciis turpiter circumvenire.

Sed reperiſſe aliqvid ſibi viſus eſt nugator, cum deſertores receptos objiciat: qvod mirum in modum verbis exaggerat, ut inde Svecos non modo hoſtilem induiſſe animum, ſed ipſo facto eum exſeruiſſe probet. Qvis enim poſthac dubitabit non juſta arma eſſe ſuas res repetentium? Qvid enim e fuga retrahere cupientes prohiberent, qui ad limitem erant eqvites? Miror, ut

ad

ad fingendum est ingeniosissimus; non dixisse a Svecis ad transfugia etjam solicitatos esse: qvemadmodum ipse ad defectionem perfidiamqve qvà minis, qvà promissis Livonos perducere annititur. Enimvero an sex dimachæ, tot enim fuisse perhibet, fines Livoniæ ingressi sint, adhuc ignoratur. Sed finge intrasse, qvos ad signa deserenda longa esuries compulerat, an ideo præsidia Svionum perrumpere viqve profugos abstrahere Saxoni fas erat? Non inter privatos id juris est, ut, effractis vicini ædibus, erronem servum abducere liceat; qui te cum telo venientem si limine tectoqve prohibeat, injuriæ, puto, tenebitur: cum ei non satis cautum sit, qvatenus, cum admissus fueris, tua progressura sit licentia; & ni receptator restituat sponte, alia viâ ad reddendum cogi possit. Principi longe sublimius esse jus nemo sanus unquam negaverit; cui immane quantum decederet, qvantum periculi insidiarumqve maneret, si armatas cohortes immittere, inqve territorio suo constituto manus injicere, &

qvovis

qvovis prætextu vim adferre alter posset. Nondum qvisqvam repertus est, qvi jus hoc omnium populorum consensu receptum, omnium sapientum traditione adprobatum, ipsaqve naturâ insitum, improbo ausu solicitaret, præter unum latronem, cujus insania majorne, an stupor incertum est; nedum ut inde causam belli arcesseret. Sicut igitur ad tutelam suam opemqve confugientes recipere, jure gentium non prohibetur princeps; ita receptos tantisper tuendos esse, aut custodiâ asservandos, donec de causa eorum cognoscatur, & humanitas svadet, & ratio postulat. Qvi enim scire possis, qvo animo accesserit profugus? annon jussu ejus, cujus odium præfert, ut, occultato dolo, nocendi occasionem captet, aut reversus, qvid rerum alibi geratur, enunciet. Tum demum qverelæ locus fuerit, si ad pœnam deposcentibus non dedatur. At vero famelicos, qvi profugisse dicebantur, num interpellatus præses provinciæ, si qvi forte reperti, aut urbe dudum non fuissent exterminati, reddere abnuebat? Qvanqvam si retinuisset, præsertim isto rerum

arti-

articulo, communi gentium consvetudine se potuisset tueri, qva sontes alienum territorium ingressi, non deduntur, nisi pactorum legibus aliter sit conventum, aut atrocitas sceleris, qualis in parricidâ Patkullo, detestabiles & misericordia indignos effecerit. Mirum cum hæc illustrissimo viro objiceret, ni os illud ferreum & inverecundum rubor suffuderit! Qvi hunc conjurationis manifestum, qvem omnium regum causa ad ultimum rapi supplicium dudum oportuerat, non suscepit modo, sed & extulit, & fovit, is, inqvam, ipse pacem non violavit; ad Svionesprofugisse qvosdam, qvos utiqve non retinuissent, id vero crimen habetur sæviissimo bello vindicandum. Quid si hunc ad supplicium dedi Svionespostulassent, credo, pro conscientiæ suæ teneritate ipse nebulo adsensisset, aut eum reddidisset Saxo, qvo satellite & administro furoris sui uti constituerat. Sed ipsum sua pœna manet, subeunte memoriâ scelerum, furiisqve stimulantibus, qvæ impiam animam nocte dieqve circumstant & infectantur

Eqvidem.

Eqvidem qvicqvid egisset summus vir, cui provinciæ salus ac custodia a s. reg. maj. Sveciæ demandata est, tantum abest, ut criminari qvisqvam jure possit, ut summa laude mactandum esse invitus etjam hostis fateatur. Qui hic tanqvam in speculâ constitutus, cum facile prospiceret futuram tempestatem, prudentiæ suæ judicavit ejus vim, qvantum posset, infringere, aut forti animo excipere. In propinqvo erant legiones prædatoriæ, si nondum infestæ, dubia tamen fide. Adhæc non susurrationibus vagis & rumoribus evulgabatur, qvid cogitassent, sed indiciis certis compertum erat. Qvæ omnia sicut suspicionem primum, sic mox diligentiam ejus augebant. Certe actiones tanti viri, citra partium studia, æstimantibus nihil omnino occurret, qvod ducem Saxonum tantillum offendere, multo minus tanta immanitate animum ejus inflammare potuisset: verum si qva offensa facta est, illam omnem ex dolore tantæ ad irritum cadentis spei proveniisse palam est, qvod prudentissimum sagacissimumq;

senem

ſenem ludificari, &, qvemadmodum ſperaverat, imparatum opprimere neqviiſſet.

Reſtat jam graviſſima qverela, & atrociſſimum crimen, qvod ſi diluero, ut confido, aliud argumentum tegendæ ſuæ perfidiæ circumſpiciat Flemmingius, neceſſum eſt. Tale autem eſt, ut in eo exſultare ſibi præcipue videatur. Nam ſuperiora, qvæ objecerat, contorta nare, & deridiculi cauſa, protuliſſe creditur, ut eſſet, qvod in ſympoſiis, & inter ſuos, riſu & joco agitaret. Conſtituiſſe autem Sviones, ait, legionibus e Finlandiâ excitatis, hiberna Saxonum adoriri. Faveo homini: utinam vera dixiſſet! Neq; ille, neqve ſodales ejus, qvamvis ad audendum projectiſſimi ſint, tantos ſibi animos ſumſiſſent, ut nobiliſſimam florentiſſimamqve provinciam tam neqviter diriperent. Sed qvo indice de hoc Svionum propoſito eruditus erat? a qvo didicit? Oportet illum fallaciæ, qvam princeps ſuus adornabat, nimis fuiſſe ignarum: qvod tamen non credo. Cur enim ipſum admiſſionis intimæ, ſecretorum arbi-

trum

trum, audaciæ toties expertæ, fraudum ſtruendarum artificem ſummum & ſolertiſſimum, cum poſtremum ab amplexu ſuo dimitteret, tanti momenti rem celaret? Ab illo totam ſcenam, niſi eam ipſe inſtruxiſſet, chorago Patkullo, diſcere potuerat. Ab illo igitur audivit ſucceſſiſſe fraudē, qvam intendebat: Sviones blanditiis, & fiduciâ novi fœderis aſſopitos, otium agere, nusqvam ſe commovere. Qvo enim tempore Vellingio, legato regis Sveciæ, qvi tunc Dresdæ morabatur, capita arctioris fœderis cum Svecis feriendi tradiderat; cum hi credulitate nimia, cujus pœnam nunc luunt, eſſe putabant ſe a metu ſecuros; cum Cimbricum negocium omnes horum cogitationes eò advertebat, unde turbas aliqvando erupturas adparebat: eo ſcilicet tempore, & alieniſſimo rerum ſtatu, regem amicum, ut opinabantur, & jam novo fœdere ſibi alligandum, bello laceſſere cogitarent, ex amiciſſimo infenſiſſimum ſibi reddere, &, ſuper occulte infeſtos, apertis inimicitiis hoſtem qværere conſultum ducerent. Qvid?

cum

cum ipſe Flemmingius alterum jam menſem Livoniæ viſceribus inhæreret, cum totam provinciam populabundus peragraret, cum caſtella expugnaret, ipſamqve urbem obſidione qvateret; qvem adparatum tantæ moli parem deprehendit? Num armatum ſibi obvium fuiſſe affirmabit, præter unam alteramve eqvitum turmas, qvarum vetus in Livoniâ ſtatio, & præſidia, qvæ munitionibus impoſita erant, modica oppido & debilia? Qvi bellum meditantur, qvi occaſionibus imminent, an ſuas ſic digerant rationes, cum rei militaris non imperitus eſt, qvæſo, ipſene credit? Noverat in Finlandiâ legiones eſſe validiſſimas: intelligebat etjam evocandas eſſe, ſi qvis Livoniam infeſtaret, inde calumniæ huic apta materies, qvam fuco aliqvo incruſtatam orbi propinare non erubuit. Qvis eum nunc dubitet fallendi artem callere, qvi ſolerter adeo veris falſa probare novit? Siqvidem falſa tantum, qvæ veri nihil admiſtum habent, qvisqvis locutus fuerit, difficilius, qvod vult, alteri perſvadebit. At unum militem e Finlandiâ accitum fuiſſe, anteqvā ipſe jam non metu ac terrore provinciam adflabat, ſed qvadam indagine cinctam tenebat, incendiisqve & rapinis fœdabat, cavillator ut ſit, non ſuſtinebit jam affirmare. Tantum abfuit, ut periculum ab eo latere hybernis ſuis metuerit. Tardius igitur eò penetravit Finnicus miles, longo & difficili itinere, qvum non navigabile eſſet mare, nec glacies transvectioni firma. Qvam anni tempeſtatem deligebat hoſtis, ut, cum majori circuitu duceretur iſte, interea ipſe provinciam opprimeret, aut expilaret. Qvod vero conjiciebat adfore tandem, eo magis tum feſtinare, & nefaria animi deſtinata tegere. Cum dolis inſtructiſſimus in hyberna rediiſſet, atqve ſubolfeciſſe aliqvid Rigenſes de fallaciâ, qvæ ſtruebatur, forteqve paratiores, qvam exſpectaverat, eſſe audiviſſet, tam graviter excandeſcebat, ut legato ſuo, qvod ſolertius conſilium non diſſimulaſſet, pene oculum eruerit. Tum, die nulla interpoſita, per Curlandiam qvam celerrime agmen raptabat: &

qvamvis excubias eqvitum, ad limitem Livoniæ poſitas, facile ſuperaſſet: pauci enim erant: tamen cum per illos hoſtis adventus eſſet nunciatus, excitatos hoc tumultu oppidanos, &, qvi proxima urbi caſtella inſidebant, vehementiſſime indolebat. Infremebat dentibus non primo impetu capi potuiſſe urbem, cujus oppugnationem non pauco ſangvine ſtaturam prævidebat, poſtqvam ad vanum irritumqve ſceleſtus, Carlovicii aſtus redactus erat. Hic enim, Sinon alter, cum paulo ante, a regis Sveciæ legatis, literas ad præfectum Livoniæ commendatitias Moſcoviâ attuliſſet, hoſpitaliter inprimis comiterqve exceptus eſt. In caſtra Saxonum poſtea abit. Unus & alter dies interceſſit, fingit, an revera deſtinaſſet, ſe Moſcoviam reverti velle, tranſitumqve pro ſe & comitatu petit, & obtinet. Nec mora: rhedas ingentes armis, ſcalis, pyrobolis onuſtas, cum artis iſtius gnaris, præmittit, ut, his portas urbis occupantibus, telorumqve ignitorum jactu præſidiarios arcentibus, valida dimacharū manus, qvæ

qvæ prope inſeqveretur, irrumperet. Sed cum paulo maturius, qvam dimachæ, impedimenta hæc ad limitem veniſſent, excubitores fraudem detegunt, & per eqvitum velociſſimos Rigam nunciant. Diſturbatum igitur, qvod, renuente Deo, ſuſceptum erat conſilium: & improbiſſimus hujus doli machinator, in oppugnatione Nyemundæ, dignas mox perfidiâ ſua pænas dedit, globo ignito laceratus: egregia morte, ſi in cauſa honeſta cecidiſſet. Hæc & ſimilia cum tentaret Flemmingius, de metu a Finnico exercitu mutire audet? Is orbi tam inficetam fabulā obtrudet, metu futuræ oppreſſionis arma ſe ſumſiſſe, nec laceſſiſſe, ſed bellum parantes occupaſſe? Enimvero qvam abſurda valde & inſufficiens belli cauſa metus ſit, & qvam liqvido prius conſtare debeat de infeſta alterius voluntate, qvam ad extrema provolare, tardiusqve molientem opprimere liceat, ſi qvis favore innoxiæ defenſionis gaudere velit, & pium juſtumqve bellum gerere, qvamvis ſolidiſſimas rationes, cordatiſſimo cuiqs

 ſemper

ſemper adprobatas, adferre poſſem: tamen, cum ei nullus omnino metus erat, niſi ut fraudes ſuæ, jam diu meditatæ, parum commode procederent, ex hoc capite amentiam hominis coarguere non neceſſum duco. Eſt enim ipſa fallaciarum ſeries retexenda. Cum epiſtola apud regem ſuum excuſare ſatageret ſubitam injuſſu ejus irruptionē, ad qvam ſcilicet timor a Finnico milite impendens illum adegiſſet, num ſerio agit? Hoc fidem apud ullum inveniet, qvi paulo emunctioris naris eſt, ipſum, inconſulto rege ac inſcio, bellum temerarium ac periculoſum ſuſcepiſſe, &, cum Mars communis eſt, & eventus belli incertus, ſummam rerum in apertiſſimum diſcrimen ſponte ſuâ dediſſe? Nam licet conjicere potuiſſet, non diſpliciturum inqvieto animo, & vaſta conſilia agitanti, bellum tam opportune conflatum, & pulcerrimæ provinciæ, ſi dolus ſucceſſum habuiſſet, acceſſione compenſandum: cum tamen probe intelligeret, non decere miniſtrum limites muneris ſui excedere, in re præſertim tam ardua

dua, qvod facile contingere potuiſſet, ut, etjamſi proſpere, præter veniam tamen, pugnaſſet, exemplo multorum temeritatem hanc imperiiq; contemtum capite lueret; ſaltem regis ſui, non procul adeo conſtituti, conſilium juſſumqve exqviſiviſſet, demonſtrato periculo, in qvod exercitus ejus brevi incurreret. Qvodcunqve dicat, non levi principem ſuum ſuſpicione urget, quaſi, eo contemto, & in voluptates reſoluto, ipſe dominationem teneret, præcipue, ut planiſſime apertiſſimeqve eſt expoſitum, cum, remoto omni metu a Finnorum irruptione, paucorum dierum moram tolerare potuiſſet, donec peculiari mandato ad negocium periculoſiſſimum obeundum inſtrueretur. Bene haberet, ſi in hoc ipſo culpa tantummodo reſideret! Ipſius & ſodalium deditione, debitisqve ſuppliciis, qvamprimum hoc facinus expiandum eſſet. Verum ſalvus eſt: agnoſcit princeps factum, defendit, protegit. Ille regi melius longe, qvam rex ſibi, conſulere volebat: qvod cum videret perpetuam

ei levi-

ei levitatis notam inde inuſtum iri, maluit ipſe eam ſubire, ingenti certe in illum amoris pignore. Multi enim pro rege vitam non dubitarunt profundere, hic etjam famam. Qvam expediiſſet qvoqve, ne qvisqvam eorum, qvi ſummo in terris faſtigio admoti ſunt, tale facinus committendo, crimen fœdiſſimum, totiqve hominum generi ac ſocietati perniciosiſſimum, ſuo exemplo illuſtrius redderet, & perfidiam, vitiorum ultimam, in regiarum virtutum chorum adſcriberet: in Flemmingio, qvod peccaſſet, & jactura vilior, & exemplum fuiſſet obſcurius.

Sed qvid illum ulterius exagitem, qui ſe qvidem hujus facinoris miniſtrum præbuit, cæterum juſſu & auſpicio principis ſui? Qvo æqvius eſt veritate tanta confixum, ac fatentem, paulullum recreare. Concedam igitur tantiſper offenſiunculam a Rigenſibus datam eſſe: Finnos qvoqve, illa Saxonum terricula, qvamvis centum amplius milliaria trans mare, procul in ſuis agris, degerent, per

per nocturnas viſiones animo ejus obverſatos fuiſſe: tantum ſcire libet, an Samogitharum caſas diripere, & prædari horrea, militi Saxonico idcirco tuto non licuit? Num, tortor conſcientiæ, metus eo valuit, ut pacem tanta perfidiâ rumperet Saxo, &, non indicata injuriâ, qva læſus eſſet, non damni, ſi qvid datum, reparatione verbo tentata, bellum omni crudelitate adgrederetur? Nolo ad gentium etjam barbaricarum mores provocare, qvibus æqvum ſemper viſum eſt, omnia prius experiri, qvam armis decernere: nolo Deum injuſtorum bellorum vindicem inculcare, ne fictam fortaſſis rem ei narrare videar: pacificatio Olivenſis, qvâ æterna inter regna Svionum & Polonorum amicitia ſtabilita eſt, qvam utraqve gens ut normam, & legē ſanctiſſime ſervandam, mutuo conſenſu receperat, qvæ deniqve imperatoris Germanorum, Galliæ regis, & electoris Brandeburgici ſponſione ac evictione qvam firmiſſime corroborata eſt, longe aliam tollendi diſſidia, ſi qvæ orirentur, rationem præſcribit

præſcribit. (a) Hæc enim qvamcunqve injuriâ, qvæ citra vim armorum fit, bello ulciſci vetat, donec is, qvi læſit, poſtqvam decenter eſt admonitus, damnum reſarcire abnuerit. Tum demum alteri, facta prius legitima belli denunciatione, jus ſuum armis perſeqvi licebit; qvod ut obtineret, ſponſores qvoqve ad auxilia læſo ferenda ſeſe obſtrinxerunt. Hæc nauci habuit rex Poloniæ, qvi jam dudum cæpit omnia ſacra contemnere: horum nihil tentavit: nec de ulla unqvam injuriâ qveſtus eſt: adeo Sveci in illa reſarcienda non poterant tergiverſari.

At vero cum omnia, qvæ nefario huic bello prætexere hactenus voluit, de exqviſitiſſimo calumniarum genere depromta eſſe qvivis intelligat: qvæ tandem intimior cauſa regem Poloniæ ad tantam injuriam ſtimulavit? Reſpondet Flemmingius: *Jusjurandum reipublicæ Polonæ datum, ut avulſa recuperaret.* Hoc enim ipſum monet epiſtolâ Janiſcæ ſcripta. Bene

(a) Pacificatio Oliv. art. 35.

Bene famæ principis ſui conſulit religioſus conſiliarius, qvi ad flagitia eum adhortatur! Sed conſcientiam liberare atqve exonerare debuit, qvod olim, cum rex eligeretur, ejus nomine ad id jurejurando ſe reipublicæ Polonorum obſtrinxiſſet. Quam ſolers eſt libido ad fingendas cauſas furoris! Ab illo unqvam Poloni poſtularunt, ut regem ſuum fraudibus inſtrueret, ipſi mox reipublicæ perniciem acceleraturis? Unqvam illi petierunt, ut, violato gentium jure, per dolos & clandeſtina latrocinia ad ea recuperanda, qvæ ſolenni pacto ceſſerant, graſſaretur? Gens magnanima, & tam candore animi, quam virtute præſtans, non furari ſolet victoriam, ſed aperto Marte hoſtem, ſi qvem habet, adgredi; neqve ita diffidit viribus ſuis, ut ignobiles & turpes fraudes in ſocietatem belli adſciſcat, armaqve hactenus intemerata, & toties adverſus communem Chriſtianorum hoſtem tam fortiter, tamqve feliciter ſumta fœdiſſima labe contaminet. Non poterit non averſari iſtud regis ſui factum, qvod famam

famam innocuæ gentis ſi non maculâ qvadam adſperſit, at fidem ejus apud vicinos populos nonnihil labefactavit; qvi hoc levitatis exemplo moniti, in eorum amicitia, qvibus princeps tam fluxi animi imperitat, parum fiduciæ collocabunt. Etiamſi pro eximia ſua ſapientiâ facile judicaverit, qvam jurisjurandi, qvod reipublicæ dedit, ſervans fuerit, qui dolos & verſutias inter artes imperatorias dudum cooptaverat. Cum ad tam fœda & abominanda principem ſuum inſtigaret homo profanus, ſuſtinet profari, *manu Dei viam qvaſi ad hæc perficienda demonſtrari.* Eqvidem, qvem Deum ipſe colat, ignorare me profiteor: hoc tamen recte mihi videor affirmare poſſe, atqve ſanis omnibus adprobaturum me confido, ſi qvemqvam eſſe credidiſſet Deum, qvi totum hoc univerſum nutu ſuo & providentia regit, qviqve recte facta ineffabili & æterno gaudio, prava vero, & legibus ſuis adverſa, perpetuis apud malos genios cruciatibus mactabit, nunqvam ad tam horrendum

dum exſecrandumqve crimen prolapſus fuiſſet. Certe id, qvod Chriſtiani colimus, numen cum omnia ſcelera, tum fraudes & injuſta bella, qvā maxime abominari, & ſeveriſſime punire, a ſapientibus viris, qvi in Saxoniâ doctrinam ejus profitentur, audire potuiſſet. Illud numen, qvod ſic ludibrio habet, temeratæ legis ſuæ pœnas ab ipſo expetiturum, & illatas non minus ſibi, qvā Svecis, injurias ſimul aliqvando ulturum eſſe ſi prædicam, nihil a ſanctiſſimo verbo ejus alienum ſtatuere me certus ſum. Pro meliori enim cauſa ſtare ſolet, &, qvos perdere vult, prius occœcare; ut adeo ſpes ſit brevi ratum fore, qvod per furorem vaticinatus eſt, *mann Dei hæc conſilia gubernari*, ſed ita, ut ſentiat, averſo numine, ea ſuſcepta eſſe, rapiqve ſe non ad victoriam, ſed ad exitium. Age porro, qvi ſe tam religioſum fœderum interpretem exiſtimari voluit, qva jurisjurandi neceſſitate conſtrictum eſſe aſſeverabit regem Poloniæ ad Livoniam vindicandam? Neqve enim hæc cum regno Polo-

nico ita unqvam coaluit, ut avulsa dici posset; qvæ, destructa a Moscis republica eqvitum Teutonicorum, ambigua finitimorum contentione, dubioqve Marte, aliqvandiu vexata est, donec prævalentibus Svionum armis jure belli cederet. Interea isto tumultu, & crebra fortunæ varietate, cum Lithuanorum societatem amplexa esset, ab ordinibus regni Polonici acerrime contradictum est, iniqvissimo semper animo hanc conjunctionem ferentibus, neqve unqvam assentientibus, ut, qvam ipsi regno voluissent insertam, Lithuaniæ accessio fieret. Ita dubia hæc provincia fluctuabat, neutra parte concedente, ut alterius ditioni adjiceretur. Qvo igitur pacto avulsa appellabitur, qvæ cum regno isto nunqvā consolidata fuerat? Contra ea, si id nunc agendum esset, multis indubiisqve eorum, qvi res gestas populorum septentrionalium scriptis illustrarunt, testimoniis probari posset, Livoniam Curlandiamqve veteres Svionum esse provincias, &, anteqvam ordo Tentonicus in illas irrupisset, multis

multis retro seculis eorum paruisse imperio; ab iis qvoqve sacra Christiana primum accepisse: sed glisscentibus in Svecia bellis domesticis, peregrinas nationes occasionem captasse has regiones invadendi, qvæ nomen Svecicum paulatim ita afflixerunt, ut in maritimis tantum oris, & insulis fere, qvæ his prætexuntur, vestigia ejus remanerent. Itaqve si a prisco Svionum in hanc provinciam dominio jus aliqvod accersere liberet, his avulsa verius, postea non tam occupata, qvam recuperata censebitur. Qvibus addi posset, Livoniam, qvæ in tutelam imperii Germanici postmodo recepta fuerat, justo diplomate Svecis, ab imperatore Carolo V. concessam esse, ut deditiam adversus vim Moscorum protegerent: Polonis autem a magistro eqvitum eorundem, renitentibus horum non paucis, ejus permissam esse partem; qvi tamen, ut precarius magistratus, non majori Livoniam jure alienare potuit, qvam elector Saxonicus hodie regnum Polonicum donare alteri, aut vendere.

TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU

Sed qvid opus hæc jam repetere? Nam si Polonis jus aliqvod in Livoniam brevis olim possessio peperisset, id qvalecunqve demum fuerit, pace Olivensi (b) renunciatum est, atqve abolitum: qvam conventionem ordines reipublicæ Polonorum non tantum firmam ratamq; habuerunt, verum & solennem ejus adprobationem codici legum suarum inseri voluerunt. (c) Qva igitur fronte Livoniam inter illicite avulsa reputaverit, qvæ tam solenni ac legitimo modo (con)cessa est? Aut qvi potuerint ab eo Poloni postulare, ut, qvod ipsi communi olim consensu cum Svecis pacti sunt, rex infringeret ac violaret? Si neqve verbis fides, nec pactis obligatio inest, qvid attinet bella componere, qvæ temere & nulla injuriâ provocatus alter, qvandocunq; voluerit, renovabit? Sublato hoc vinculo, qvo salus hominũ ac societas hactenus contineri visa est, qvid tandem supererit, qvod genus mortalium ab internecione salvum præstiterit? Qvam faciem hæc vita

(b) art. 36. (c) Ratificatio Pac. Oliv. a Senat. & nobilit. Polon.

vita induet, nisi belluinam, & qvalem dux noster optat, perpetuam qvandam bellorum latrociniorumqve licentiam? Pessime igitur cum universo hominum generi consultum it, qvi, excusso ex animis metu & reverentiâ Dei, qvo teste fœdera atqve pacta ineuntur, fidem flocci habendam docet, tum sibi exemplum statuit perniciosum, inqve ipsius caput aliqvando retundendum. Qvî enim ipse securus erit, qvo magistro, alii tam expeditam fallendi viam didicerunt? Et qvo jure alterum incusabit, si, ut est magna rerum omnium vicissitudo, paria patrare illi commodum forte visum fuerit? Qvi fidem semel decoxit, eum etjam illi, qvibus amicis utitur, metuent: & qvi decepti sunt, ne iterum decipiantur, intentius cavebunt; cum bis ad eundem impingere lapidem stultis solis concessum est. Documentum certe habuerint vicini principes, qvantum ejus amicitiæ tribuendum, qvem non pudor a turpitudine, non fides a levitate, nec innocentia ab injuriis revocarit. At enim cum jurabet

jurabat religioſus vir, regem avulſa recuperaturum, ad qvam cœli plagam vultum convertebat? qvid terrarum potiſſimum mente concipiebat? An Livoniam? At ſola non eſt, qvæ putatur regno avulſa Polonico. Niſi igitur, ad modum certi generis ſacrificulorum, verba a mente aliena recitaſſet, eodem carmine devovebat, qvantum olim regionum Poloniæ qvacunqve ratione obnoxium fuiſſet. Nam ſi Livoniam inter avulſa computat, in qvam ſtabile firmumq; jus Poloni nunqvam adepti ſunt, qva etjam Svecis legitima pactione ceſſerant, qvid earum regionum, quarum alienatio meliore jure non nititur, fata morabitur? Dubitabit qvisqvam vicinorum de intentione & mente regis Poloniæ, qvæ non jam magis libera eſt, ſed religione adſtricta, Flemmingio interprete, & metum perjurii incutiente, niſi proxima qvæqve tam ſpecioſo titulo admordeat. Pacta ſcilicet illum retinebunt, qvæ, qvam facile vulpes pyrum comeſt, inſulſis calumniis infirmare ac evertere noverit. Bene igitur juri

tur juri ſuo in Boruſſiam cautum exiſtimet domus Brandeburgica. Magnus item Moſcorum dux in Kiovienſem & Smoleſcenſem provincias diuturnum ſibi polliceatur imperium. Annon Daciam univerſam, cujus partem Hungariæ rex, partem Turcarum imperator tenet, ad vetus obſeqvium compellere cogitabit, qvod vectigalis olim & tributaria Polonorum fuerat? Qvin Hungariam ipſam aliqvoties Poloniæ conjunctã fuiſſe conſtat: qvo minus illam recuperare negliget. Sileſia a primis regni incunabulis Poloniæ adhæſit. Illam igitur tam opportunam, tam neceſſariam, arcem qvondam & propugnaculum Poloniæ, in perpetuum a corpore regni avelli rex patietur? Siqvidem ut fidem reipublicæ datam ſolvat, & teneram Flemmingii conſcientiam a crimine perjurii liberet, religioſus princeps nihil intentatum inauſumqve linqvet. Non potuit apertius animum & cogitata nudare, tectus alioqvin & diſſimulandi callidus: nec pertinacius belli cauſam qværenti qvidqvam turpe aut illicitum

tum

tum fuerit, cum, qvi Deum fallere non eſt veritus, homines poſthac decipere inter ludicra reputabit.

Enimvero ſi credidiſſet Flemmingius non parvum gloriæ regis ſui cumulum accedere, qvod Sviones immerentes, & paci confiſos, per dolum atqve inſidias circumveniſſet; ſi jam non nefas putaſſet Livoniam, qvæ legitime illis ceſſa eſt, propter jusjurandum armis vindicare: per cujus genium dejeravit, ſe qvoqve animos provincialium ad perjuria adacturum? Qvodnam decus inde reportaret, ſi, quorum fortunas ferro atqve flammâ corrupit, eorundem qvoqve fidem ac conſcientias depravaret? qvid commodi, qvid ornamenti Livonis inde conciliaret vindex ac aſſertor? Qvos profecto integræ exiſtimationis cives habere potuiſſet, ſi forte provinciam ſubjugaſſet, eos nonniſi flagitio pollutos, ſcelere obligatos, ignominioſos & infames in poteſtatem recipere præoptavit. Intelligere tantum potuit, non eſſe in civium poteſtate fidem dem, qvam regi legitimo ſemel juraſſent; citra fædiſſimum perjurii crimen, abrumpere, ſeqve alieno dominio contra ejus voluntatem veniamqve ſubjicere: neqve obligationem illam, qva regi ſuo cives ſunt devincti, ſtatim tolli & exſpirare, ſi contingat injuſtis aliorum armis provinciam opprimi; qvam diu ejus curam vetus dominus non abjecerit, aut ita viribus ſit debilitatus, ut eam recuperandi nulla ſpes & ratio ſuperſit. Qvanqvam ne tunc qvidem priori juramento exſolvi eos, ut alterius imperium amplecti poſſint, apud cultiores gentes receptum eſt, niſi prævia ejus renunciatione, cui hactenus fide & obœdientiâ obligati fuerant. Verum, ut apparet, id unice hic homo ſtuduit, ut dubia cum principe ſuo palmâ contenderet, illene injuſtius ſuſcepiſſet hoc bellum, an neqvius ipſe geſſiſſet. In eum finem diſſeminavit veterator qvaqvaverſum libellos, putidiſſimis calumniis & omni impietate refertiſſimos, qvibus intolerabile Svionum jugum crepat, & rurſus vetera Polonorum in Livonos me-

rita

rita in cœlum extollit, aureosqve montes prolixe pollicetur, vulpe pellace benignior, si, deserto justo domino ac rege, se grassatorum partibus adjungerent. Sperare potuit bellua, tam impio edicto capi potuisse Livonos? tam detestabili facinore delectari? tam veteratoria arte persvaderi, ut palpum sibi obtrudi sinerent, & famam honestatemqve, qvam maximum bonum mortales æstimamus, tam temere prodigerent? qvi non minus constantiæ laude, qvam virtute bellica conspicui, nobilitatem a majoribus partam, vitamqve hactenus sine probro actam, tam enormi inqvinarent flagitio! Qvam stolide ex uno alterove perditorum hominum, qui ob vitam conscelleratam aut profugi, aut ejecti, nisi, perturbata patriâ, spem salutis nullam vident, de tota gente ferat judicium! quæ fidem, qvam puram adhuc inviolatamqve regibus suis præstitisset, ab hoc neqvitiæ mancipio tentari, siniſtraqve adeo vellicari opinione, qvam maxime indignatur. Tam atrox ac abominandum cunctis hoc visum fuerat, ut etjam eos, qvorum animus vacillabat, in fide & officio magis confirmaret, qvi durissima qvæqve in patriâ perferre, aut etjam cum illa perire, malle se aperte profitentur, qvam istius dominium subire, cujus omnes cogitationes, dicta, facta fraude, mendaciis, crudelitate constare intelligunt. Hujus constantiæ specimen cepit ipse dux, cum, immisso latronum globo, non minis, non magnis pollicitationibus qvenqvam honestioris loci Livonum ad suas partes illicere potuisset; contra non paucos invenisset, qui cum fortunarum suarum naufragio fidem servare maluissent. Proditoribus autem, qvos sinu suo ac complexu dudum recepit, visa hac popularium suorum constantiâ, tantus dolor inustus est, tam acer conscientiæ morsus inflictus, ut, cum hactenus majori solatio cum multis, qvam si soli perirent, interituros se speraſſent, qvandoqvidem honeste vivere magis non possunt, jam cruciatus suos tolerare ulterius neqveant, & persentire demum, serioqve agnoscere dedecus suum

ſuum incipiant. Utraqve pars in cauſâ licet diſſimili, diverſis item voluntatibus, percipit tamen jam, & pene oculis cernit imminere cervicibus ſuis jugum graviſſimum, parari conſcientiis vim, & haud ſcio, an toti genti excidium ac interitum, ni, ut hactenus in tutela Svecicæ manſvetudinis perſeveret. Aut quæ forent præmia & emolumenta, quæ hac defectione & turpiſſimo ſcelere redimerent Livoni? Primum utiqve certum eſt, non paſſuros Sviones eripi ſibi provinciam tanto ſangvine partam, tot tantisqve laboribus defenſam; aut extorqveri ſibi victoriam ab eo hoſte, qvem a majoribus ſuis toties perculſum, adqve incitas redactum, meminerint: huic autem bello, utcunqve ſe initia dederint, eo pervicacioribus animis inhæſuros, qvo juſtiori cauſâ ad vindictam ſtimulantur. Qvid tum de iis fieret, qvi inexpiabili perjurii crimine ſe adſtrinxerint, facile eſt judicatu. Non dubium eſt, qvin in defectores, totamqve eorum ſtirpem, eo gravius animadverteretur, qvo atrocius longe hoc crimen cenſetur, & læſos majori odio ac irâ inflammare ſolet. Deinde laxius ſub eo imperium an credibile eſt Livoniam experturam, qvi ab eo tempore, qvo ſceptrum nactus eſt, curas cogitationesqve omnes in hoc confixas habuit, ut, everſa veteri apud Polonos reipublicæ formâ, abſolutam ſibi acqvireret poteſtatem, & e republica libera regnum redderet adductius atqve hæreditarium. Propterea copias Saxonicas in Poloniam accerſivit, ſpecioſo qvidem titulo, tanqvam adverſus Turcas, re tamen ipſa, ut diſcordiâ inter magnates nobilesq; callide excitata, alteros fovendo, univerſos opprimeret. Sed cum hanc fraudem, etjamſi initio cautior fuiſſet, detegerent prudentiores, qvi ſubdolis regis promiſſis ac beneficiis ineſcari qvorundam temeritatem dolebant, & jam in eo eſſent, ut hoſpites libertati ſuæ ac fortunis prægraves foras ejicerent, levare Lithuaniam hac ſentinâ coactus eſt, cui recipiendæ Livonia peropportuna videbatur. Procul enim abeſſe ſciebat, qvi colluviem hanc

 influ-

influentem reprimerent: & cum ea, quæ vellet, confecta haberet, inde, tanqvam ex propinqva arce, majori vi rursus ingrueret. Itaqve tali rerum statu qvodnam allevamentum Livonia habitura esset, qvam funesti hujus belli, nefariiqve conatus, arenam elegerat, nemo tam stipes erit, qvi non videat. Ineptum valde est credere, cogitasse unqvam regem de illa Poloniæ adjicienda, qvam, Patkullo etjam fatente, ut separatum dominium sibi retinere constituit; non alio fine, nisi ut Polonos contumaciter reluctantes hoc freno coerceret. Otio tunc inprimis Riga frueretur, festosqve dies ageret, cum hinc & illinc infestas volitare acies cerneret, seqve unam, quam propugnaculum tyrannidis destinaverat, peti & affligi. Conscientiis qvoqve incolarum qvies parta esset ac tranqvillitas, cum, invalescente lue Jesuitica, tot evertendæ religionis cuniculos agi videret, qvot templa & collegia exstruerentur. Non hic commemorabo, qvæ patrum memoriâ tentata sunt & peracta: tantum revocentur ad animum

mum, qvæ temporibus Stephani regis & Sigismundi III. ab hoc hominum genere civitas perpessa esset. Florentiorem vero is urbem redderet, atqve immunitatibus juvaret, qvi hæreditariis urbibus omnem succum & sangvinem subduxerat: Gedanum autem, civitatem de se optiem meritam, cui tantum debet, qvantum qvis diadema offerenti, non una calamitate afflixerat. Hæc enim sine dubio imperium ei tunc firmavit, cum Franciscum Contium, gentis Borboniæ principem, qvi a primoribus Polonorum ad regnum vocatus, classem illuc appulerat, portu suo & exscensione prohibuisset: verum qvam gratiam ab eo iniit? qvi, amoto æmulo, tanti beneficii immemor, conservatricem suam non modo pecuniâ mox vexare cœpit, sed etjam vetera ejus jura & privilegia, qvæ exaucturum se promiserat, variis artibus circumscribere. Qvid hoc facto indignius? Sed parum erat urbem fidissimam, & constantissime suas partes secutam, ita illusisse, nisi alterius vindictæ eandem

dem proderet. Nam cum eo ipso graviſſimum regis Galliarum odium in ſe concitaſſet, qvi ultionem ſpreti conſangvinei principis qværebat, ab eo, cujus gratiâ hanc inimicitiam ſuſceperat, deſerta eſt, & extranei regis arbitrio dedita, ut duriores qvasqve leges, qvas infenſus dederit, ſubeat, ni cladem & extrema qvævis experiri malit. Non igitur falſa conjecturâ, non vana ſpe, futuram ſub hoc principe ſortem Livoni præſumant: qvi qvantiscunqve jam pollicitationibus eorum animos lactaverit, tam ſancte eas poſtmodo ſervaret, qvam fidem Gedanenſibus datam, qvamqve ſtipendia copiis Polonicis, circa initia regni promiſſa, ſolverat. Nunqvam ille ab animo ſuo impetraverit, ut a regulâ recepta jam & probata tantillum recedat, quâ, ut pueros talis, ita viros promiſſis fallendos eſſe utile cenſet. Qvin cum militem aleret numeroſum, qvo inſana hæc conſilia facilius exſeqveretur, unde ſumtibus tolerandis & qvotidianis effuſionibus pecuniam corraderet, niſi ex provincia oppreſſa & ſubjugata

gata? Transalpini theſauri in longum non ſufficient. Germanicas regiones collationibus & tributis acerbiſſimis dudum exhauſit; qvarum partem cum vendidiſſet, partem fœneratoribus & extraneis oppigneraſſet, tantum æs alienum conflavit, ut, ſi reliqvas venderet, vix qvidqvam inde exſculpi poſſet. Polonia nihil ad ſuam perniciem conferet, qvæ militem veteranum ſtipendiis fraudatum, & ob id tumultuoſius agentem, difficulter in obſeqvio continebit. Lithuaniæ tantam paſſim prædatoriis cohortibus calamitatem vaſtitatemqve intulit, qvantam a ſæviſſimo hoſte vix paſſa eſſet. Licet hinc augurari beatam vitam, benevolentiam ac libertatem, qvam rex Poloniæ præſtiterit; qvi qvemcunqve populum hactenus adiit, egentiſſimum afflictiſſimumqve reddidit.

Qvæ inſolentia cum in omnium ora oculosqve incurrat, ſuſtinet tamen Flemmingius Svionum jugum crepare. O præclarum libertatis vindicem! o Livoniæ columen! Agere Diis gratias convenit, qvi, cum Livoniam recreare conſtitu-

ſtituiſſent, hoc duce potiſſimum voluiſſent uti; cui velut alteri Jovi Soſpitatori aram poſthac locabunt incolæ. Ni forte ut *Moſem Juum*, qvalem ſe ipſe venditat, illum ſuſpicere malint, qvi eos ex Livonia, ceu ſervitute Ægyptiaca, eductos neſcio in qvas Scythiæ ſolitudines in perpetuum detrudet. Nam cum alia Palæſtina propior non eſt, illud omnino futurum indigenæ ſibi perſvadeant, ſiqvidem nec Moſes, qvem imitari ſe jactitat, Hebræos aliter liberare potuit, niſi in vaſta regionum incultarum ejectos. Non poſſum, qvin hæc cogitans proruptam hominis audaciam inclamem, &, ut leviſſime dicam, caninam impudentiam, qva in Svionum leges & imperium debacchatur. Qvis enim os illud & faſtum feret? Is, cujus princeps ad dominationem atqve prædam ſemper hiat, de tributorum gravitate hiſcere audet! Qvi fidem & promiſſa inter inania reputat, privilegiorum imminutionem increpabit! Pari vecordiâ regiorum præfectorum in controverſiis, qvæ inter publicanos & agreſtem plebem oriun-

oriuntur, examinandis curam ſugillat, in id inſtitutam, ne Harpyis qvibusdam in pauperculorum bona & corpora impune ſævire liceat: æqvam qve juris adminiſtrationem, qvam optimus qvisqve non tantum ſumma laude dignam, verum etjam in rep ublica bene conſtituta maxime neceſſariam judicaverit, crimen vocat perfidiæ ac rebellionis ſcelere ulciſcendum. Adeo iſti homini ſuffuſa bilis cerebrum turbavit, ut non videat ſe illos laudare, qvos ita vituperat. Qvis crederet ad extraneum ſpectare, qvo honoris gradu qvemqve civium ſuorum rex Sveciæ dignatus fuerit? Hic tamen totis habenis in maledicentiam effunditur, ut oſtendat inhonoratam eſſe apud Sviones fortium virorum operam. Qvamvis autem omnium confeſſione conſtet nusqvam gentium majores, qvam in Sveciâ, viris militaribus honores tribui; nec plures alibi ab humili ordine ad ampliſſimos dignitatis gradus, ob bellica facinora, adſcendiſſe; tamen, qvare nonnullos honoratiori loco eſſe voluiſſent, regibus

Svionum ratio non defuit, huic qvoqve nugatori, si saperet, adprobanda. Qvod si eorum fortunam, qvos jacêre hactenus criminatur, ampliorem posthac ornatioremqve esse voluerint, qvid tunc allatraret mortalium impudentissimus? Nam decretorum ejusmodi non invicta adeo & æterna ratio est, ut non facile mutari possint & soleant, qvod ea reipublicæ tempora sæpe incidant, ut, qvorum opera minoris olim habita fuerat, deinceps majori in precio ac honore habendam esse princeps existimet. Sed cum nihil ineptiarum omisisset præstigiator, qvibus Livonos ad seditionem impelli posse sperabat; tum vero inprimis rabiem suam armat, & omne acerbitatis virus evomit, ut Rigenses, ostentatis damnis, qvæ sub Svionum imperio passi sunt, a fide & constantia dimoveat. Verum ut omnes intelligere possint, stuporem hic cum summa animi malitiâ contendere, & huic magis voluntatem & libidinem criminandi suppetere, qvam materiem, qvid ineptius adversariis objicere

cere potuisset, qvam incensam ante aliqvot annos per nefarios homines urbem? qvos planum est a qvibusdam istius nationis, qvam fortassis hoc bello sociam habiturus est rex Poloniæ, subornatos fuisse. Non meliori ratione hujus incendii culpa in Svecos confertur, ac si eos hodie accusare velit, qvod ipse vicos passim exurat; dignus mehercule iisdem rogis, qvibus prius maleficium punitum est. Jam vero, qvod suburbio Rigensium faces sint injectæ, cui culpa imputanda est? iisne, qvi ex insidiis urbem capere volebant, an vero his, qvi aliter eam defendere neqvibant, nisi exustione ædificiorum, ex qvibus oppugnari potuisset? Tam juste Svecis hoc damnum exprobraverit, qvam gubernatori navis jacturam mercium, qvod perire nolit; aut insanabile vulnus habenti, qvod ferro brachium resecandum præbeat, ut vitam lucretur, & reliqvum corpus a contagione servet. Eqvidem credo tam Saxonem, qvam Svecos, summo dolore conspexisse pulcerrimas ædes flammâ devorari

rari ac concidere, verum illum, qvod inde tecta urbis ipſamqve arcem, ſicut deſtinaverat, oppugnare non potuiſſet, hos, qvod, ut hoſtium faucibus eam eriperent, ad hanc neceſſitatem compulſi eſſent. Qvem caſum ſiqvidem impendere urbi facile prævidebat, ſi tam inſignis ejus miſericordia fuiſſet, cur ab oppugnanda non abſtinuit? nunc calamitatem, qvam ipſe fecerat, miſerari, eorum truculenta eſt humanitas, qvi ridendo injurias inferunt. Porro, licet nulli non populo uſitatum fuerit, annonâ ingraveſcente, frumenti exportationem inhibere, imo ni ſuos cives fame crudeliter necare velit, neceſſarium cenſeatur; tamen & hinc calumniandi anſa arrepta eſt. Atqvi hoc non tam eſt principem, qvi vetat, qvam DEUM accuſare, qvi ſterilitatem immiſit. Si propter ejusmodi mandata, quæ neceſſitas extorqvet, juſtam defectionis cauſam haberent cives, jam dudum omne imperii nomen in Europa fuiſſet ſublatum, cum nulla gens, nullum regnum, nulla reſpublica invenitur, qvibus

bus per hoſce annos ejusmodi exempla non frequentata ſint.

Sed qvid ſingulas hujus inſulſitates perſeqvar? Neqve enim has attingere libuit, qvod dignæ refutatione viſæ eſſent, qvandoqvidem nihil a Svionibus commiſſum eſt, qvod aſperius imperandi genus arguat, qvodqve princeps etjam indulgentiſſimus non facere ſoleat: verum ut planum fieret omnibus, qvi flagitia deteſtantur, nihil morari ducem noſtrum, qvo Livonos ſimiles ſibi faciat, metumqve numinis, & reverentiam jurisjurandi ex eorum animis expellat; atqve ut id conſeqvi poſſit, tam cæca rabie in criminationes ferri, tanta impudentia debacchari, ut non procul abhorreat ab inſaniâ. Mirum qvid reponeret ipſe, ſi Saxones, ſi Polonos ad paria in ſuum principem audenda adhortaretur alius, probabiliori longe ratione illis religionis, his libertatis periculum repræſentaturus? An vero conſilia ejus penitius introſpicienti dubium erit, qvin utriusqve oppreſſionem animo agitet, qvi

qui ſacra omnia profanare cœpit, & nihil penſi habere, qvod ſuis non conveniat cupiditatibus & dominandi libidini. Certe non ex vano fuit, qvod prudentiſſimus qvisqve Polonorum formidabant, altius iſtud penetrare, tentariqve eorum libertatem, cum, parta etjam pace, peregrinas copias, qvas in regnum induxerat, contra pacta & conventa obſtinatius retineret. Qvid enim moræ & tergiverſationis erat, niſi ut rempublicam armis oppreſſam non ex legum præſcripto, ſed ſuo arbitratu regeret, & ſaluberrima liberæ gentis jura, qvibus immenſum hactenus viguit, peſſundaret. Iſto exercitu & inſtrumento dominationis fretus, non occulte, ſed palam munia ſenatus & ordinum in ſe trahere cœpit, pactaqve & conventa, qvibus tam libertas eorum innititur, qvam regis poteſtas coercetur, ſusqve deqve habere. Qvid enim horum eſt, qvod conculcatum jam non videant Poloni? Et qvantulum reſtat, ut regem nullis legibus adſtrictum habeant? Nam ſi inter certiſſima

ſima ſummi imperii pignora, qvod nemo unqvam dubitavit, jus belli ac pacis emineat, qvæ umbra libertatis ſupererit, cum inſcia & inconſulta republicâ, fœdera pangere, & bella indicere pro lubitu rex eorum poteſt? qvandoqvidem arma tenenti reliqva omnia parebunt, nec vetera ſubvertere, adqve animi tententiam fingere & reformare difficile erit. Iſta qvidem a rege ſuſcepta eſſe non ad reipublicæ incrementum, ſed ad ſuam dominationem ſtabiliendam, documento fuerint iſtius fœderis capita, qvæ legato Svecico, ſicut ſupra memoratum, paulo ante tradidit. In qvo, monentibus licet Svecis, cum nullam reipublicæ rationem haberi voluiſſet, divinare facile Polonis fuerit, qvo iſtud tenderet, & ſimul intelligere Svíones eorum libertati, qvam ſuis commodis, fuiſſe amiciores. Neqve tamen omnino nulla eſt cauſa Polonis ſuſpicandi, apud aliam gentem, qvod Svionibus perſvadere neqviit, qvicqvid in ſpeciem renovandi fœderis jactatur, regem ſuum facilius ob-

tenturum. Jam vero bellum, qvod imprpoviso & temere Svecis illatum est, qvid aliud arguit? Qvod etjamsi respublica non potuit prohibere; verumtamen si inceptum jam ratum haberet, suisqve opibus sustentaret, maximum ad auctoritatem suam momentum accessisse rex videret, eaqve adprobatione jus sibi acqvisitum de summâ rerum pro arbitrio statuendi. Non enim exempla, ubi inceperunt, subsistunt: solutis semel legibus, crescet in immensum licentia. Eo pacto animadverterent Poloni sublatum esse illud Palladium, qvo manente, libertas eorum salva fuerat; jura ordinum eversa; & omnem vim regni e liberis comitiis in unius arbitrium transferri, qvi pro sua lubidine rempublicam invitam gravissimis turbis ac periculis implicare posset. Non deesset unqvam peregrino militi inducendo idoneus prætextus, cujus auxilio præferocis populi & libertatis amantissimi vires animosqve domaret, jugoqve alienæ gentis, lingvâ & moribus qvam maxime discordis, colla libera subjiceret.

ceret. Non obscurum hoc ejus consilium erat in Elbingensi controversia, in qva urbe occupanda si non conniviset, vehementer tamen hac reipublicæ jacturâ delectatus est, ut copias, qvas exonerare jam simulaverat, diutius detinendi causam haberet; ideoqve nullis ordinum precibus flecti potuit, ut tollendo huic dissidio operam suam interponeret. Qvod cum Poloni nihilominus, invito rege, perfeciissent, non alia ratio exercitum in propinqvo habendi visa est, nisi ut Livoniam inundaret. Sane omni luce clarius est, non aliam ob causam hanc provinciam correptam esse, qvam qvod vesanis destinatis peridonea visa esset, ut, si hanc opprimeret, ab ea parte Poloniam obsessam teneret, &, incumbente aliunde regionum Germanicarum mole, lethale tandem vulnus libertati reipublicæ infligeret. Qvæ qvidem mihi jam jure meritoqve lætari videtur, qvod, rege ad hanc dementiam impulso, patescere animum ejus & illicitos conatus, & simul planam apertamqve viam sibi

muniri ſentiat ad depellendam, qvam machinatur, e cervicibus civium ſervitutem. Nunqvam enim impio hoc bello Sviones laceſſiviſſet, nunqvam tam temere eos adgreſſus fuiſſet, qvi protervitatem tantam ulciſci acerrime poterunt, niſi DEUS improborum ultor ac vindex conſilium ipſi eripuiſſet. Unde non dubiis ſignis conjectare licet ac divinare, impendere huic fatum aliqvod, & pœnas temeritati ſuæ debitas appropinqvare jam, aut adeſſe: certe *manu* **DEI** viam Polonis manifeſtari, qvâ inſidias, qvæ abſconditæ qvodammodo antea, jam eruperunt, declinare, ſeq; ſuamqve libertatem tutari poſſint. Quæ enim major unqvam opportunitas fuerit oppreſſores reipublicæ coercendi, & Saxones ſimul omnes finibus Poloniæ exterminandi atqve ejiciendi? Qvæ occaſio amplior a rege extorqvendi myriadas illas pecuniæ, qvas militi Polonico liberaliter promiſit, ſed in hunc uſqve diem injuſte detinuit? Adventarunt jam legiones fortiſſimæ, qvas metuere ſe antea fingebat, nunc ve-

re timet: aderunt mox e Sveciâ majores copiæ, qvarum omnium auxilio Polonis facilimum erit licentiam Saxonum compeſcere, & indomitas libidines refrenare. Neqve ægre rex Svionum id conceſſerit, qvi, in vicem ſervati fœderis, & ſtabilis in poſterum amicitiæ pignus, hanc gratiam Polonis libenter referet: præſtare autem hoc, qvod vellent, eo expeditius poterit, qvod Anglorum Batavorumqve claſſibus, aliisqve fœderatorum auxiliis, rege Daniæ coercito, intraqve fines ſuos repreſſo, omnes copias regniqve vires in Livoniam tranſportare ipſi integrum fuerit. Has igitur æqvum eſt velut cœlo delapſas a Polonis ſuſpici, qvos ſera alioqvin pœnitentia ſubierit, ſi occaſionem belliſſimam, ac divinitus ſibi monſtratam negligant: ſiqvidem connivendo, & immaniſſimi animi deſtinata fovendo, ſuo jumento malam ſibi rem arceſſiverint, furentique gladium, qvo ipſi mox jugulandi, præbuerint. Hoc certe perſvaſiſſimum ſibi habeant, nullos hoc bello progreſſus regem

tuum

ſuum facturum, qvi non in ipſorum exitium perniciemqve redundaverint.

Qvæ cum ita ſint, cumqve non conjecturis, ſed documentis luce ipſa clarioribus patefactum ſit, qvam injuſte hoc bellum a rege Poloniæ ſuſceptum ſit, qvam turpiter a ducibus ejus geſtum, qvam impudenter deniqve defenſum; fas qvoqve ſit ſperare neminem fore, cui aliqvis honeſti ſenſus, cui publica ſalus ac tranqvillitas cordi eſt, qvi iſtius regis libidinem non toto animo averſetur, qvi nulla inductus injuriâ, ſed ex ſola animi impotentiâ, & dominandi cupiditate, ſolennem pactorum fidem violavit, & ſopitum nuper cum incredibili orbis Chriſtiani lætitiâ incendium, nunc cum ſummo ejusdem dolore ac metu reſuſcitavit, totqve hominum vitas ſimul & fortunas in caſum dedit. Omnes certe principes dolentius ferent, ab eo, qvi ſacroſanctum regis nomen, & eminentiſſimum rerum humanarum decus gerit, mota eſſe iſtius juris fundamenta, qvo ſocietas gentium hactenus inconcuſſa ſtetit, nec qvidqvam tam ſanctum ac inviolabile haberi, qvod libidini non ſuccumbat. Qvi fœdere Evangelico continentur, non poterunt non ominari, qvid præſidii in illo poſitum habeant, qvi cum ſe rectorem aſſertoremqve iſtius fœderis gerat, non tantum religionem avitam, in ipſorum opprobrium, deſeruit, verum etjã regem pvæcipuum ſuæ religionis fulcrum ac propugnaculum, qvantum in ſe eſſet, ſubruere ac convellere non dubitavit. Eos deniqve, ad qvos infractæ pacis vindicta pertinet, inprimis regem Chriſtianiſſimum, cujus ſponſio atqve auctoritas petulanter læſa & contemta eſt, ſpes erit certiſſima non paſſuros temeritatem hanc fore inultam, verum omnia conſilia viresqve collaturos eſſe, ut, quæ manifeſtis pactorum legibus exprimitur, pœna qvam celerrime fœdifrago & aggreſſori infligatur. Si qvos privati lucri ſpes, aut abſcoditum odium in tranſverſum egerat, ut oleum alendo igni ſuffundere utile putaverint, eos ſi non pudor, aut honeſtatis cura, a turpi-

tudine

tudine hujus ſocietatis retinebit, apertiſſimum certe diſcrimen, qvod vicinis omnibus ac toti Europæ inſtare jam vident atqve impendere, dehortari deberet, ne immenſæ unius ambitioni ac exitioſis deſtinatis lenocinando, incendium, proximam qvamqve gentem eadem flammâ correpturum, occulte nutrirent, aut ſuggeſtis facibus latius ſpargerent; rectius longe, & majori adplauſu ſanioris orbis, id operam daturi, ut communibus auxiliis qvam ocyſſime exſtingveretur. Qvæ ſpes ſi regem Sveciæ fruſtretur, non propterea cauſam deſpondebit, aut uſqve adeo animis concidet, ut non armis jus ſuum aſſecuturum ſe confidat: qvin divini numinis auxilio fretus, & ſupra inſitam virtutem juſtiſſimo dolore ſtimulatus, ſperet ſe tam ſtrenue temerarium hoc atqve impium bellum profligaturum, qvam fidem hactenus ſimpliciter coluit, eoqve lætiorem hiſce turbis finem impoſiturum, qvo fœdius initium eis attulerat rex Poloniæ.

TESTIMONIA, quæ in ipſo Libello allegantur.

Lit: A.

Diploma Jacobi Henrici Flemmingi, copiarum Saxonicarum ducis ad Livonos.

NOtum hiſce facio, quod, cum a Svecis in Livonia turbis anſam præbentibus, qui infeſta dudum agitare cœperunt, adjectis minis, ſe, contractis ex Finlandiâ, Æſtoniâ, & Careliâ auxiliis, Regis mei clementiſſimi copias, in Lithuania hybernantes, adorturos, ipſe coactus fuerim ad perniciociſſima hæc molimina prævenienda, exercitum mihi commiſſum in Livoniam adducere, eoque intendere, ut commodum ibi locum occupem, unde hoſtiles conatus reprimere queam: atque certo ſciam eam eſſe S:æ R:æ Majeſtatis voluntatem, ut incolæ omnes & ſinguli, nobiles, cives, ruricolæ, & cujuscunq; conditionis, quantum fieri poſſit, illæſi conſerventur, ideo ut abſq; metu ac ſolicitudine ex periculo corporis & vitæ, opum, domiciliorum, fortunarumq; quisque degat, in tutelam S:æ R:æ Majeſtatis recipere volo &c. Janiſcæ die $\frac{1}{20}$ Februarij, MDCC.

Ejusdem

ad Regem Poloniæ epistola.

REgiam vest:m Majestatem certiorem hisce facio, quod, postquam jussu ipsius, quantum potui, iter acceleraveram, heri huc pervenerim. Gedanum ingressus, percepi Svecos in Livonia non parum sibi a copiis R:æ V:æ Majestatis metuere, illisq; vehementer diffidere, increbrescente rumore, quo longius processissem, adeo ut isti irruptionem exercitus nostri indies exspectare dicerentur. Illico ut castra intraveram, a summo vigiliarum præfecto, Paikelo, diligenter qvæsivi, num qvæ a nostra parte causa illis timendi data fuerat? Ille innocentiam suam declaravit, prolatis, quas ad generalem Gubernatorem Rigensem dederat, literis, quarum exemplar nunc mittitur: unde satis liquet, nostros ne minimam quidem suspicionis istius, a Svecis tantum affectatæ, ansam præbuisse, qui, licet copiæ V:æ M:tis nusquam se movissent, nihilominus hastis, falcibus, ferratisque clavis propugnacula & valla urbis Rigensis præmuniunt: plura versus partem, quæ Curlandiam spectat, per muros tormenta disponunt: majores solito vigilias agunt, oppidanis quoque ad arma vocatis: stationes equitum limiti prætendunt: Rigam commeantes præsertim duces militares, qui e castris nostris venisse comperiuntur, diligentius examinant observantq;, missis

etjam in castra speculatoribus, qui motus nostros explorarent. Quin ne facto quidem hostili abstinuerunt, prohibendo nostros, qui fugitivos persequerentur, hos vero protegendo, adeoq; omnia, quæ contra hostem adhiberi solent, egerunt. Super hæc a pluribus mihi nuntiatum est, generalem Gubernatorem Rigensem, non modo ordinariarias in provincia equitum turmas, verum etjam ruricolas cogere: unde liquido constat, non cogitare ipsum tantummodo munimenta sua defendere, sed potius copias nostras in hibernis constitutas oppressum ire. Quoniam igitur infestus in nos Svecorum animus inde satis patet, qui initium quasi hostilis motus fecerunt, literis heri ad generalem Gubernatorem missis, cum eo injuriam hanc expostulare volui, cujus responsum exspecto. Interea coercendis eorum conatibus omnia parata habeo, siqvidem expresse illi minati sunt, se, acceptis ex Æstonia, Carelia et Finlandia majoribus copiis, vel Dunam transituros. Qvo pacto ego cum meis in regione aperta minus securus forem, neqve insultibus hostium ullo modo resistere possem. Quapropter, omnibus rite perpensis & deliberatis, convenientissimum & necessarium maxime judicavi, mature ejusmodi consilia prævenire, &, quod V:m R:m Majestatem ratum habituram spero, copias ad Dunam admovere, ut præsidio istius fluminis ad avertendam hostium irruptionem utar, & impediam, ne sedes belli in regnum, cujus incolumitas R:æ V:æ M:ti quam maxime cordi est, transferatur. Quod meditanti ani-

mum addidere plures R:æ V:æ M:tis ſubditorum qverelæ, ut ex epiſtolâ N. N. incluſa cognoſcere licet : tum dominus N. N. eo in negocio auxilium & omnia , quæ in ejus poteſtate fuerint, obtulit. Equidem juſſum R:æ V:æ Majeſtatis prius , quam arduum hocce opus aggrederer, impetrandum mihi fuiſſe fateor, gnarus tamen , quantum periculi in morâ, hoc potiſſimum rerum ſtâtu , officii mei eſſe duxi ea avertere , quæ bellicæ R:æ V:æ M:tis gloriæ & reipublicæ commodis adverſari viderentur , humilime rogitans , ut , quæ porro facienda ſint, R:a V:a Majeſtas quam maturrime & pleniſſime mihi exponenda curet. Janiſcæ d. XIX. Feb. MDCC.

Lit. B.

CUm R:a V:a Majeſtas in rebus arduis maxime & difficilimis mihi confiſa, non modo totum electionis negocium meæ ſolius induſtriæ , ſed etiam adverſus principem Contium exercitum ducendum , nuperq; diſſidia, quæ in Lithuania exorta, toti regno exitium portendebant , ſopienda commiſerit, quæ omnia , ut gloria R:æ V:æ M:tis , & ſalus Regni , cujus ſummam ſemper curam R:a V:a M:tas gerit , exigebant , feliciter peregeram : ideo cum hoc tempore & V:æ M:tis exſtimatio & regni utilitas, mirum, quantum conveniant, & quaſi

quaſi invicem ſe connectant ; ſpe magna excitatus , R:m V:m M:m in ſolita erga me fiducia perſtituram , hac pulcerrima occaſione , quam Sveci nobis dederunt , ad commodum noſtrum uti volui, ad minimum res noſtras eo in loco mature collocaturus, ut iſti minas ſuas in actum deducere non valeant, verum potius , ſi fieri poſſit , belum in hoſtili regione , & extra fines regni , geratur. Sane ex multis ſignis colligere licet , manu Dei hæc miſceri, ſiquidem Sveci talem occaſionem , quam ſolicite alioquin quæreremus , avulſa recuperandi (ad quæ nomine V:æ M:is me jurejurando obſtrinxi , quæ V:a M:as ſuo quoque juramento deinceps confirmavit ,) quaſi ultro obtrudunt , & in manus nobis tradunt. Janiſcæ , ut ſupra.

Lit. C.

PRompte quoque ac benevole Sacra Regia Majeſtas impertiri voluit domino Ablegato tale , quale deſideravit , novum diploma pro conquirendis actis publicis ex archivis regiis Polonicis , ſi quid eorum adhuc in Svecia poterit reperiri , adiecta expreſſa mentione bibliothecæ Regiæ, prout eidem nunc quoq; extradita ſunt quædam ſcriptorum volumina , quæ hic in archivo Regio hactenus aliquo tempore , ignara Sacra Regia Majeſtate

jeſtate, ejusque miniſtris inſciis, delituerunt, nec antea cum reliquis actis eam ob cauſam extradi potuerant, quod in itinere navi, qua vehebantur, ad Oelandiæ littora vi tempeſtatis fracta, in ea inſula aliquandiu remanſerunt, nec ante, quam poſt extradita illa acta priora, quæ olim ex archivo hocce regio depromebantur, huc pervenerunt. Mandata quoq; regia, ad privatos quosdam inſpecie dno Ablegato impertita ſunt, quibus iisdem ſerio imperatur, ne quid librorum apud ſe retineant, quos ad mentem pactorum reſtitui oporteat, regioq; præterea bibliothecario pariter fuit injunctum, ut per quam exacte Sacræ Regiæ Majeſtatis bibliothecam denuo perluſtraret, eidemq; eximeret libros, quotcunq; videri poſſent in bibliothecæ regiæ Polonicæ parte quondam fuiſſe. Is igitur juſſa exſeqvutus, catalogum ejusmodi librorum, quos deprehendiſſet, exhibuit, de quibus etſi certo non conſtet, utrum navi primo in bello huc delati ſint, an alia potius occaſione, prout conjectura eſt, & quidem olim ab ipſo Rege Sigismundo hic in Svecia relicti, in iis tamen extradendis bibliothecarium ſuum ceſſare noluit S:a R:a Majeſtas, maluitq; in hoc fidei ſuæ abundantis exiſtere teſtimonium, quam ut quidquam deſit, quod ad implenda pacta deſiderari queat. Holmiæ 1682 d. 19 Julii.

Lit. D.

Lit. D.

Reſponſio ad Galetſcium, Senatorem Poloniæ, nomine Auguſti Regis ad Regem Sveciæ miſſum.

CUm Exell:a V:a tum apud S:m R:m Maieſtatem, Regem ac dnum noſtrum clementiſſimum, tum in congreſſu nobiſcum teſtatum fecerit, nihil magis in votis eſſe S:æ R:æ M:ti ac reip. Polonæ, quam cum vicinis Regibus ac Principibus bonam amicitiam & vicinitatem colere & obſervare, præſertim cum S:a R:a Mate Sveciæ, cum qua non tantum pax pactaq; æviterna reip. Polonæ, verum etjam ſtricta cognationis jura, potentiſſimo Regi Poloniæ intercedunt, ſimulq; ab Exell:a V:a indicatum ſit, tria ipſi potiſſimum commiſſa eſſe negotia hic expedienda, quorum primum concernit pactorum ac fœderum Olivenſium mutuam confirmationem: ſecundum ortam inter Sa:m R:m Maj:m Poloniæ & Electorem Brandeburgicum litem circa negocium Elbingenſe, & tertiam civitatis Thorunienſis deſideria pro conſequenda ſolutione ipſi debita. Ad ea Exell:æ V:æ reſpondendum cenſuit S:a R:a M:as Sveciæ, gratâ a ſe mente agnoſci honorificam hanc & illuſtrem legationem a S:a R:a M:te Poloniæ Exell:æ V:æ commiſſam factamq; per eam conteſtationem

teſtationem de ſincera ac præſtanti Regis ac reipub:æ Polonicæ voluntate colendi cum S:a R:a M:e Sveciæ amicitiam perpetuam fidamq; viciniam, cui pari benevolentiæ candore omni ex parte reſpondere ſataget S: R:a M:s Sveciæ, tum publici boni amore ad provehenda utriusq; regni mutua emolumenta & commoda, tum ob inſitum erga S:m R:m M:m Poloniæ propinquæ cognationis affectum, unde omnia ſinceræ benevolentiæ officia, & optimæ voluntatis affectus a S:a R:a M:te Sveciæ exſpectare ſibiq; ſpondere poterit.

Quod in ſpecie attinet ad tria illa negocia ab Exell:a V:a propoſita, & quidem I:m deſideratam confirmationem pactorum Olivenſium, S:a R:a M:tas Sveciæ non tam ad renovandam firmandamq; dictam pacificationem prono promtoq; fertur animo, ſed & propenſa eſt ad ineundas ſtrictioris conjunctionis rationes pro majori regni utriusq; ſecuritate, prout res tempusq; poſtulaverint, & quidem renovationis actum circa pacificationem Olivenſem vel nunc ſtatim expediri curaſſet, ſi ad hoc negocium perficiendum Exell:a V:a plena poteſtate fuiſſet munita: cum vero ea ſe deſtitui dixerit, S:a R:a M:s Sveciæ miniſtro ſuo, in Polonia commoranti, generalem locum tenenti, Baroni Mauritio Vellingio, ejusmodi renovationis actum jam hic adornatum transmittet, ut cum Polonico inſtrumento, in conciliis inſtantibus, a rep. ratihabendo ibidem commutari poſſit. Dabitur & mandatum de perficiendo ſtrictioris conjunctionis negotio, ſupra indigitato. Quoad

Quod ad Elbingenſe negocium, S:a R:a M:s Sveciæ ortum cum Electore Brandeb. de eo diſſidium ſolicito prorſus intuetur animo, doletq; inter vicinos potentesq; Principes, quorum hactenus concordia publico bono admodum profuit, hæc eſſe ſubnata diſcordiarum ſemina, & quamquam partium contentione lis iſta in controverſias ſat graves videatur prolapſa, ad amicabilem tamen earundem compoſitionem operam ac ſtudium omni meliori modo conferet S:a R:a M:s Sveciæ, magnopere exoptans ut quantocyus priſtina inter diſſidentes reducatur concordia, plurimum ſpei reponens in præclara S:æ R:æ M:s Poloniæ æquanimitate & moderatione, ne res ad extrema deveniat. 3:m Quod concernit Thorunienſium ſolicitationem, quandoquidem cum illis liquidatio jam facta eſt, S:æ R:æ M:ti Sveciæ curæ cordiq; erit idonea diſpicere media, quibus, quam primum id fieri poterit, debita illis ſatisfactio præſtetur. De cætero uti Exell:æ V:æ perſona & ſuſcepta ab ea legatio S:æ R:æ M:ti admodum fuit grata; ita benevola propenſio ei ſemper permanebit faventiſſima. Holmiæ d. 29. Apr. 1699.

Lit. E.

Videantur ipſa pacta conventa, quibus promittit Rex, quod ſine conſenſu reipublicæ bella offenſiva ſumere, externa auxilia in Regnum adducere,

exercitum Quartianorum aliosque exercitus augere, & privatas copias contrahere nolit. *Chwalkouſcius de jure publ. regni Poloniæ lib. 2. cap. 6. §. 1.* Hinc Rex Poloniæ inter alia pacta jurat ſe absque conſenſu reipublicæ, neque bella offenſiva ſumturum, neque peregrinum militem in regnum, aut Lithuaniam, introducturum, neque exercitum auctu-rum. Bella igitur in comitiis contra hoſtes publicantur. *Idem de fœderibus ita:* In capitulatione Reges promittunt, quod pacta & fœdera cum extraneis Principibus & dominiis renovabunt, de conſervanda cum iisdem pace ſtudebunt, & amiſſa a corpore reipublicæ recuperabunt. Pacta autem ſunt vel antiqua, vel nova; ad illa renovanda ſufficit conſenſus ſenatorum ad latus reſidentium: ad hæc vero ſtabilienda robur comitiorum requiritur. *Addatur Hartknoch de rep. Pol. lib. 2. cap. 2. §. 7. Formula autem juramenti hæc eſt:* Ego N. electus Rex Poloniæ, (*totus titulus hic exprimitur.*) ſpondeo & ſancte juro Deo omnipotenti ad hæc ſancta Jeſu Chriſti Evangelia, quod omnia jura, libertates, immunitates, privilegia publica & privata juri communi utriuſq; gentis & libertatibus non contraria, &c. tum pacta per ordines regni & magni Ducatus Lithuaniæ mihi tradita manutenebo, obſervabo, cuſtodiam & adimplebo in omnibus conditionibus, articulis & punctis in eisdem expreſſis. *& paulo poſt:* Omnia illicite a regno magnoq; ducatu Lithuaniæ, & dominiis eorum, quocunque modo alienata, vel bello vel quovis alio modo diſtracta, ad proprietatem ejusdem regni Poloniæ & magni ducatus

catus Lithuaniæ aggregabo. *Tandem:* Et ſi (quod abſit.) in aliquibus juramentum violavero, nullam mihi incolæ regni omniumq; dominiorum uniuscujusque gentis obœdientiam præſtare debebunt, imo ipſo facto, eos ab omni fide, obœdientia Regi debita liberos facio, abſolutionemq; nullam ab hoc meo juramento a quoquam petam, nec ultro oblatam ſuſcipiam. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Chriſti Evangelia.

Lit. F.

NOs itaque Senatores & equeſtris ordinis a ſereniſſimo Rege & republica Poloniæ lege comitiali delegati commiſſarii, promittimus, & recipimus, vi poteſtatis nobis â republica conceſſæ, nomine ejusdem nos omnia & ſingula capita pactis ſupraſcriptis comprehenſa, juxta conſtitutionem regni, anni milleſimi ſexcenteſimi quinquageſimi noni, approbare & ratihabere, ſicuti vigore quoq; præſentium approbamus & ratihabemus; nec paſſuros ab ullis regni Poloniæ magniq; ducatus Litthuaniæ ſtatibus, vaſallis, officialibus ac ſubditis, ullo modo violari. Cavemusque & promittimus diplomata ratificationis hujus pacis, tam S:æ R:æ Majeſtatis, quam hoc noſtrum, in proximis comitiis regni generalibus conſtitutionibus & volumini legum noſtrarum inſertum iri. datum Varſaviæ, die vigeſima ſexta junii Anno 1660. *Sequuntur nomina Commiſſariorum. Pacta autem*

autem Olivenſia, eorumq; ratihabitio, conſtitutionibus regni Polonici inſerta ſunt, ſequenti anno 1661. vide Hartknock de republica Polon. lib. I. cap. 8. §. 4.

Lit: G.

EXprimunt hanc legem Maximilianus Fedro, Palatinus Podoliæ, in hiſtoria Henrici Valeſii, pag. 230. Piaſecius Chron. ad annum 1631, in initio. Caſimirus Zawadſcius hiſtoriâ arcana, lib. 4. pag. 226.

Lit. H.

CHwalkouſcius d. lib. cap. 8. §. 2: Per conſtitutionem 1588. cautum eſt, ut hæc poteſtas cum notitia ſenatorum præprimis ad aulam præſentium exerceretur. Hodie idem jus regi convenit, niſi de fœderibus, bello aut pace, aliisque rebus rempublicam concernentibus tractandum veniat. Nam de his prius in comitiis deliberatur. *De fœderibus Zawadſcius d. l. pag. 225.* Ea iniri, inſciis reipublicæ ordinibus, ad quos vetus regni conſvetudo, receptus mos, fundatæ longa praxi leges, ipſa deniq; legibus ad libertatem provecta reipublicæ natura, cuncta negocia referri juſſit, libertatis exitio propius eſt, quam auxilio.

Lit.

Lit. I.

RImbertus, qui diaconus primum, & deinde Archiepiſcopus Hamburgenſium fuit, vixitq; ſeculo nono, in vita S. Anſgarii cap. 27. de Curlandis hæc memoriæ prodit: Gens quædam ab eis longe poſita, vocata Chori, Sveonum principatui olim ſubjecta fuerat, ſed jam tunc diu erat, quod rebellando eis ſubjici dedignabatur. *Deinde narrata Danorum clade, addit:* quod audiens prædictus Rex Oleph (*Olaus ejus nominis ſecundus*) populusq; Sveonum, volentes ſibi nomen acquirere, quod facere poſſent, quæ Dani non fecerant, & quia ſibi etjam antea ſubjecti fuerant, innumerabili congregato exercitu, illas adierunt partes, & primo quidem improviſo ad quandam urbem regni ipſorum vocatam Seeburg, in qua erant ſeptem millia pugnatorum, devenientes, penitus illam vaſtando ſuccenderunt. Exinde confortati animo, dimiſſis navibus, iter quinque dierum arripientes, ad aliam urbem ipſorum, quæ Appulia dicebatur, effero corde properabant. Erant autem in illa urbe qvindecim millia bellatorum. *Poſt gravem oppugnationem his legibus deditionem faciunt Curones.* Primo quidem quicquid ex ſpoliis Danorum, præterito anno, in auro & armis acquiſivimus, vobis pro munere fœderis damus. Deinde pro unoquoq; hominum in hac urbe conſtitutorum dimidiam libram argenti offerimus; & inſuper cenſum, quem antea ſolebamus vobis dare, perſolvemus, &, datis obſidibus, abhinc ſubjecti & obaudi-

entes,

entes, ſicuti antea fuimus, veſtro imperio eſſe volumus. *Hucusq; Rimbertus. Confirmat hæc Adamus, Bremenſis canonicus, qui circa finem ſeculi undecimi floruit.* Sed & aliæ interius ſunt *inſulæ, inquit*, quæ ſubjacent Sveonum imperio, quarum maxima eſt illa, quæ Curland dicitur: iter octo dierum habens. Hanc inſulam in vita S. Ansgarii Chori nominatam credimus, quam tunc Sveones tributo' ſubjecerunt. Præterea recitatum eſt nobis alias plures inſulas, in eodem ponto eſſe, quarum una grandis Eſtland dicitur, non minor illa, de qua prius dixi. *Sub Curonia etjam Livoniam comprehenſam fuiſſe amplitudo provinciæ, quæ octo dierum itinere conſtitiſſe dicitur, evincit, atteſtante idem Hartknochio in diſſertatione de republica Curonorum, §. 4. Apud Snorronem Sturlonidem, natione Iſlandum, qui anno 1241. in patria ſua occiſus eſt, Ingegerdis ad patrem ſuum Olaum tertium, Regem Svionum, cognomine Skotkonung, ita loquitur:* Proinde ſi meo conſilio res agenda foret, ſvaderem, ut miſſo hoc, quod in Norvegiam competit, jure, in orientales regiones arma transferres, regnaq; illa recuperares, quæ olim priſci tenuerant Sveonum Reges, non vero ita pridem Styrbernus, cognatus noſter, ſubjugaverat. *Ad eundem Regem Thorgnyrus, legifer Uplandiæ, hæc verba facit:* Thorgnyrus, avus meus, frequenti ſermone recoluit res geſtas Erici Eimundi, Upſalenſium Regis, quod in vigore ætatis conſtitutus, varias expeditiones fecerit, & quot annis claſſibus ſuis peregre profectus, Finlandiam, Careliam, Æſtoniam, Curlandiamq; ac qua late in orientem regiones patent, in poteſtatem ſuam

ſuam redegerit: cujus virtutis præclara adhuc exſtant monumenta, caſtella, arceſq; eximii operis. *Part. 7. cap. 81. Petrus Bertius in commentariis rerum Germanic: lib. I. cap. 24.* Cæterum ſinus Venedicus, cum magna parte mediterraneæ regionis, quæ hodie Pruſſia eſt, nec non Livonia univerſa, quæ olim fuit Gothiæ orientalis, usq; ad Narvam fluvium, qui in ſinum exit Venedicum, hodie militiæ Teutonicæ paret. Et ſane colonos iſtius provinciæ olim ſub imperio fuiſſe Svetico, teſtantur Abbatis Padenſis literæ, quibus fatetur ſe anno domini 1345, feria quarta poſt dominicam cantate, rite & rationabiliter vendidiſſe Rogon juris Svetici inſulam. *Et profecto ita eſſe lingva Svedica, qua non tantum inſulares in Dagho, Ormſo, Nuko, Vrango, Rogo utraq;, Runo, inq; vleriſq; Oeſiliæ locis, verum & maritimi in continenti utuntur, arguit; hosq; eſſe conſtat reliquias coloniarum, quæ priſcis temporibus, cum ante Germanorum Danorumq; irruptiones hæ provinciæ regno Sveciæ tributariæ fuiſſent, huc traductæ ſunt. Quod longe Pluribus teſtimoniis in peculiari tractatu, de antiquo Svionum in Livonia imperio, demonſtrabitur.*

Lit. L.

Auctor anonymus, qui tamen putatur fuiſſe Hermannus Helderungus, in annalibus Livonicis ad annum 1190 hanc rem ita narrat: jam tunc idem Epiſcopus Meinardus cum Duce Svetiæ, Teutonicis & Gothis, Curones bello adierat: Sed

Sed tempeſtate depulſi, Vironiam, Æſtoniæ provinciam applicant, & triduo terram vaſtant. Sed dum Virones de fide recipienda tractarent, Dux, accepto potius tributo, ab eis vela ſuſtollens, divertit in moleſtiam Teutonicorum.

Lit. M.

IDem ad annum 1220 expeditionem Johannis, Regis Sveciæ, quæ Viciam occupavit, refert.

Lit N.

DIplomate Caroli Qvinti Bruxellis 1553 d. 27 Junii, dato, cui aurea bulla appenſa, jubentur Livoni, cum periculum ex armis Moſcoviticis, ſicut metus erat, ingrueret, Regis Sveciæ, ut inter illos, quibus progreſſus Moſcovitarum quam maxime ſuſpectus eſſe debebat, auxilium tutelamq; implorare. *Alteris item literis 1556, Gandavi ſcriptis, Livoniæ tutela Regibus, regnoq; Sveciæ defertur. Ferdinandus Cæſar, miſſis ad Guſtavum Regem literis, Viennæ 1558 die 25 Julii ſcriptis, prolixe ei Magiſtrum equitum, Furſtenbergium, & oppreſſam Livoniam, commendat. Addi his poteſt conventio Cæſarem Maximilianum inter & Johannem Regem in membranis perſcripta: item variæ illius ad hunc literæ pro Rigenſium ſubſidio, ut 1575 d. 20 Octobris, & 1579 d. 30 Octobris.*

Lit.

Lit. O.

NOs infra ſcripti ſereniſſimi potentiſſimiq; Principis ac domini, Erici decimi quarti, Svecorum, Gothorum atq; Vandalorum Regis, domini noſtri clementiſſimi, deputati, plenipotentiarii & legati, Claudius Chriſtierni in Amine, Johannes Laurentii in Iſſenes, & Hermannus Bruſerus, confitemur, teſtatumq; volumus, hiſce patentibus a nobis ſignatis literis, omnibus ac ſingulis, cujuscunq; dignitatis, conditionis aut ſtatus, quibus eædem inſpiciendæ, attendendæ & legendæ occurrunt, aut offeruntur: Cum regiones Livoniæ, direptionibus, latrociniis atq; incendiis, abreptâ incolarum multitudine, aliisq; calamitatibus a Moſco, crudeli ac cruento univerſi Chriſtiani orbis hoſte, jam quartum usq; annum, graviſſime & miſerrime afflictæ atq; exagitatæ fuerint; atq; ab eo usq; tempore hactenus, ſicut & nunc, a ſuo quisq; domicilio fugatus, in exilio vitam trahere compulſus ſit, adeo, ut loca iſta omni auxilio denudata prorſus relicta jacuerint: Jam vero ſpectabiles, conſulti & juris periti domini, perquam dilecti amici noſtri, conſules, ſenatores & cives urbis Revalienſis, quo præveniant excidium ſuum atq; everſionem ultimam, ſuperius memoratæ S:æ R:æ Maj:tis conſilium, ſolatium atq; auxilium per deputatos legatos ſuos, ſubmiſiſſime imploraverint ac petierint; atq; ideo ſumme memorata S:a R:a Maj:tas miſericordiæ Chriſtianæ inſtinctu, pro affectu ſuo atque animo erga i-

pſos

pſos ſemper benevolo, in honorem omnipotentis Dei, atq; cultum ſanctiſſimorum præceptorum ipſius, ad conſervandam, promovendam propagandamq; veram, ſalvificam, puram & incorruptam verbi divini doctrinam, tum ad avertendam, quæ ſubito metueretur, harum terrarum peſſundationem cum univerſi Chriſtiani orbis inde anxii commodo, non modo prædictis dominis conſulibus, ſenatoribus, civibus & incolis civitatis Revalienſis, ſed etjam toti huic provinciæ, clementiſſimam & benigniſſimam ſeſe præſtiterit, inprimis reputans, quantum periculi exinde crearetur non modo Sacræ Regiæ Majeſtati atq; cæteris Principibus finitimis, verum etjam univerſo Chriſtianorum cætui, ſi urbs Revalia, quippe propugnaculum unicum iſtis in regioribus, cum diſtrictibus Harrico, Wierlandico, & Jervico, in hoſtis ſæviſſimi poteſtatem veniret, & ſub dominio ipſius perſiſtere cogeretur, a cujus tyrannide nondum vindicati ſunt; iidem autem, quo decenter & modeſtia convenienti S:æ R:æ Maj:ti domino noſtro clementiſſimo, ſubjicerent ſe, reverendiſſimo Principi ac domino, domino Gothardo, Magiſtro Livoniæ, per legatos ſuos officioſiſſime in mentem revocaverint, quam miſere, ab ipſo, utpote magiſtratu ſuo legitimo, jam quartum usq; annum, omni auxilio & ſubſidio deſtituti, periculisq; expoſiti prorſus fuiſſent, quodq; ne tum quidem firma ac præſens vindicatio aut liberatio ab ipſo Principe expectanda eſſet, inſuper denunciantes, qua cum neceſſitate extrema conflictarentur, propter quam ipſis neceſſum foret,

quærere

quærere præſidia alia & levamenta, eaq; ratione Principi ipſi præſtitum ante juramentum & homagium renunciari ac tolli curaverint, atq; viciſſim una cum ſpectabili & conſulto ſenatu, civibus atq; incolis civitatis Revalienſis S:æ R:æ Maj:ti Sveciæ, domino noſtro clementiſſimo, ſeſe addixerint, atq; ut ſubditos dilectos ac fidos ſeſe ſubmiſerint ſubjecerintque: Ea propter nos ante memorati S:æ R:æ Maj:tis plenam potentiam & cauſam gerentes legati, S:æ R:æ Maj:tis nomine, ſenatores, equites omnes & nobiles diſtrictus Harrici, Wirlandici & Jervici, una cum ſpectabili ſenatu, univerſo cœtu, & incolis civitatis Revalienſis, poſtquam rite jam præſtitiſſent juramentum obſequii & fidei, ſingulos atq; omnes, in tutelam & protectionem S:æ R:æ Maj:tis ſuſcepimus. Idq; hiſce & vi literarum præſentium quam firmiſſime, ac fieri unquam eiusmodi poteſt, ratum habemus, facimus & abſolvimus. *Sequuntur articuli conventionis, qua privilegia eorum confirmantur.* Præterea nos, ſæpius nominato ſenatui, nobilibus & equeſtri ordini, Harriam, Virriam & Jerviam incolentibus, promittimus & ſpondemus, quod a S:a R:a Maieſtate, domino noſtro clementiſſimo, & ſenatu regni Svetici plenariam ratificationem horum pactorum procurare velimus, atq; ut feuda ſua a S:a S:a Mai:te aut Gubernatore, quam primum advenerit, accepturi ſint. In maiorem fidem & robur hæc inter nos conventa, manuum noſtrarum ſubſcriptione & ſigillis confirmamus. Revaliæ 1561 die 4 Junii.

Confirmatio.

NOs Ericus XIV Dei gratiâ, Svecorum, Gothorum & Vandalorum Rex &c. Quandoquidem ditiones Livoniæ invasionibus, latrociniis & exustionibus, depopulationibusq; a magno Moscoviæ Duce, miserrime ac pessime per quatuor fere annos vexatæ, devastatæ atq; pessundatæ fuerint, adeo, ut omnes propemodum nobiles suis evacuati & privati bonis, in statum miserrimum inciderint, atq; jam postea equites ac nobiles districtus Harrici, Wirlandici & Jervici, quos magnus Dux in suam nondum redegit potestatem, una cum civitate Revaliensi, in angustiis illis atque ærumnis suis deserti a magistratu suo, Magistro teutonici ordinis in Livonia, ipsius nempe & aliorum ope privati, ut vindicaremus, auxilium ferremus & liberaremus, implorarunt, atq; ut in numerum subditorum nostrorum reciperentur, desideraverunt: idcirco firmis validisque nitentes rationibus, per commissarios spectabiles & honestos, Claudium Christierni, Johannem Laurentii & Hermannum Brusserum, equites, nobiles, atq; incolas districtus Harrici, & Jervensis, eosq;, quos in Wirlandiâ jugo suo nondum penitus submisit Moscus, in tutelam & fidem nostram, atque in subjectorum nostrorum & dilectorum fidorum numerum, præstito homagio, referri & suscipi jussimus: eosq; vi præsentium harum literarum patentium suscipimus, & promissa a commissariis nostris, con-

confirmationemque veterum privilegiorum & consvetudinum sequenti modo ratihabemus. &c. Norcopiæ d. 2 Augusti anno 1561.

Lit. P

Vid. *Grotius de Jure Bel. & Pac. l.b. 3. cap. 9. §. 13.*

Lit. Q.

Piasecius chron. ad annum 1600 p. 221. Georgius enim Farensbach, Carolo Duce cum suis armis in Æstoniam adveniente, & Revaliam ac omnia, quæ eousque in possessione Svetica censebantur, occupante, cum solum fines Livoniæ Polonicæ, ne quid damni a Carolo Duce paterentur, tueri debuisset, in Æstoniam irrupit, & Caroli copias sæpe velitationibus lacessivit. Ac cum ille ad ipsum misisset scisitatum, cujus jussu ea faceret, & num ab ordinibus regni Poloniæ pactorum securitas, an hostile quid exspectandum sibi esset, Farensbach ejus legatum detinuit, & in Poloniam ad Regem misit. Unde Carolus, cum responsum non haberet, & in dies Farensbachum sibi graviora minitari sentiret, publico ordinum Poloniæ nomine ea fieri, ac non nisi infesta in suis ditionibus eorum arma exspectanda sibi arbitratus, priusquam majores copiæ ex Polonia confluerent, prævenire, belloq; futuro sedem in alieno solo figere maluit, moxq; ingressus

in Livoniam, Parnaviam, & plura loca munitiora intercepit.

Lit. R.

Videatur Fridericus Menius prodromo hiſtor. Livon. §. 60. Addatur Loccenius hiſt. Svec. lib. 8. pag. 442. Livoni vero præter ſævam famem, etjam, quæ eam comitari ſolet, peſte conflictati, hinc à Svedis, inde à Polonis bello inſuper impetebantur; animis nunc in illas, nunc in has partes propendentibus. Tandem, arrepto ſive neceſſitatis, ſive deſperationis telo, quod eorum ſacerdotes à Polonis ejiciebantur, templa deſtruebantur, ſacrorum libertas adimebatur, & pontificia religio illis obtrudebatur, conſilium à Polonis deſciſcendi ceperunt, mentibus jam ſatis alienati ab eis. Hinc Svedis non minus ferme, quam à propriis viribus, in Livonia robur, nec minor fortuna acceſſit.

Lit. S.

Induciæ conſtitutæ erant ab anno 1618 die 19 Novembris ad annum 1620. Guſtavus autem Rigam 1621 in Auguſto aggreſſus eſt. Antea tamen Jacobus Delagardius Chodcevicium de longioribus induciis, aut pace, monuit, literis Revaliæ 1619 die 12 Octobris

Octobris ſcriptis; & cum nihil efficeret, bellum die 28 Martii 1621 iterum denunciavit.

Lit. T.

§. 1.

Si ſereniſſimus Rex Poloniæ in libera electione futuri ſucceſſoris, aut poſt ejus mortem, maxima pars ſenatus itidem in prædicta libera electione futuri Regis Poloniæ, aut plenariâ ejus inſtauratione, ab extranea quavis potentiâ, armatâ manu turbaretur, aut impediretur, atque propterea neceſſarium judicaret, opem amicorum implorare, eandemque à ſereniſſimis Regibus expetere, ſereniſſimus Rex Sveciæ, vigore præſentium ſe obligat & promittit, ſpatio quatuor menſium, poſt requiſitionem factam, mittere in Poloniam exercitum, ſex millium equitum, & ſex millium peditum, ad Polonorum optionem, cum convenientibus tormentis, & neceſſariis requiſitis bellicis, ſub proprio generali, qui, factâ cum ſereniſſimi Regis, aut poſt ejus deceſſum, cum reipublicæ Poloniæ copiis conjunctione, expeditionem cum iis ſimul, contra quemcunque invaſorem, copiarum auxiliarium titulo, eum in modum ſuſcipiet, prout ratione loci & circumſtantiarum cum Polonis convenietur.

Lit.

Lit. U.

Vid. Chytræi chronicon ad annum 1582 & sequentes. Neugebaur hist. Pol. lib. 10. Sed inprimis Laurentius Mullerus, qui Duci Curlandiæ ab epistolis erat, in vita Stephani Regis Poloniæ; item oratio Johannis Tisenhusii ad ordines Livoni & Rigenses, Anno 1601, habita.

Lit. V.

Articulus octavus pacti inter Sigismundum Augustum, Regem Poloniæ, & Ketlerum, postea Ducem Curlandiæ: Primum, & ante omnia, arcem & civitatem Rigensem, cum omni, quod in eâ antiquitus obtinuit in re, dominio, & proprietate, meroque & mixto imperio, apud imperatores Romanos obtento, de quo nobis illustritas ejus condescendit, illudque nobis resignavit, prout præsentibus resignat, cedit, & condescendit, & ab homagio, quo civitas illa Rigensis illustritati suæ tenebatur, absolvit, absolvereq; & renunciare coram legato nostro in civitatem Rigensem, per nos ablegando publice, tum & patentibus literis suis; etjam si civitas illa ei rei adversari velit, aut quomodo reclamet, & ab ipso homagio liberos facere; nec non omnia diplomata, ab Imperatoribus Romanis super ea re obtenta, nobis tradere tenebitur.

Lit. X.

Literæ responsoriæ Caroli XI, Regis Sveciæ, ad Regem Poloniæ, d. 19 Julii, 1682. Redditæ nobis sunt Majestatis Vestræ literæ, Warsaviæ datæ, die 6 mensis Maji, anni proximè præterlapsi, qvibus desiderat Maj:tas Vestra nostram percipere mentem, super instituenda limitatione Sveticæ Polonicæque Livoniæ ex pactis Olivensibus debita. Equidem hujus negotii quam non fuerimus immemores, quamque subinde ad Majestatis Vestæ prædecisionem temporibus præterlapsis, per nostros, qui ad aulam Polonicam missi fuerant, ministros, de perficiendo eo injecta fuerit mentio, Maj:ti Vestræ compertum non dubitamus, ortâ nec aliunde dilatione, quam quod Polonia inter bella vel turbas districta, parum opportuna visa fuit dicti negotii commemoratio. Cæterum cum propensi omnino simus, ad quævis ea, quæ vel pactorum fides, vel firmandæ nos inter & Maj:tem Vestram amicitiæ exigit ratio, requisitioni Maiestatis Vestræ, circa negocium indigitatum, non defuturi, mandavimus nostro senatori, per Livoniam gubernatori generali, ac campi mareschallo, domino Christierno Horn, ut quam primum intellexerit â parte Poloniæ ad id obeundum negotium constitutos esse commissarios, & ipse deligat viros idoneos, qvi de præliminaribus, cæterisqve præparatoriis ad futuram dilimitationis complanationem necessariis, mutua conventione fungantur, cum censeamus non alibi qvam in locis finitimis id æqve commode

fieri posse, qvod rerum indoles postulare videbitur. De cætero Mai:ti Vest:æ prosperos rerum successus amicissimo affectu precamur &c.

Carolus.

Lit. Y.

Conventio legatorum Ducis Curlandiæ, Christophori Firks & Caspari Drelingi, cum Axelio Oxenstierna d. 7 Junii, Anno 1630.

§ 1.

NOva Munda, vi Prutenicorum pactorum, & præsentis conventionis, habebit ac retinebit hoc sexennalium induciarum tempore, quidquid intra Bulderaviam fluvium & salsum mare concluditur, eundo à Nova munda in Dunam, per eandem in Bulderaviam, eamque adscendendo usque ad fluvium Schlokenbäk, ubi munitio præsidiaria sive propugnaculum cum molendino fuit, cum utriusque ripæ fluvii istius usu, hinc ascendendo usque ad extremos terminos, quibus pagus Clauern à cæteris pagis præfecturæ Tuckheimen secernitur, eosque fines ulterius sequendo in ipsum Oceanum usque, quidquid horum terminorum ambitu concluditur, Novæ mundæ cohære-

cohærebit. §. 2. Similiter Spilva, ut in possessione S.æ R.æ Majestatis Sveciæ hactenus fuit, sic Rigam ulterius sequatur. §. 3. Præfectura Dalensis juxta terminos antiquos, cum omnibus & singulis, quæ eorum ambitu continentur, obstacula quoque Salmonum, nec non bona nobilis & spectabilis quondam Joanis Friderici, proconsulis Rigensis, ad præfecturam Baldunensem spectantia, hactenus sub potestate S:æ R:æ M:tis Sveciæ possessa, una cum terris, quæ intra illa bona sunt, nunc quoque in manu & potestate ejus permanebunt.

Lit. Z.

Acta Stumsdorfiensium induciarum Anno 1635. §. 6. In Livonia utraque pars, ut præteritis sexennalibus induciis possedit, ita hisce quoque possideat. *Instrumentum pacis Olivensis* §. 4. Sereniſſimus Rex & status ordinesque regni Poloniæ, magnique ducatus Lithuaniæ, à modo & in perpetuum cedunt vi hujus pacificationis sereniſſimo Regi Sveciæ, ejusque succesſoribus Regibus, regnoque Sveciæ, omnem illam Livoniam Transdunanam, quam Svecia hactenus per tempus induciarum tenuit & possedit, ut & partes Cisdunanas omnes, & insulam Runen in mari sitam, quas per idem tempus induciarum Svecia tenuit & possedit; nec non quicquid juris Regibus & reipublicæ Poloniæ in Estoniam & Oesiliam ha-

 ctenus

ctenus ullo modo competere poterat. Atque hæquidem omnia & singula, cum omnibus suis pertinentiis terrestribus, & maritimis, urbibus, arcibus, propugnaculis, bonis & proventibus, nec non juribus, jurisdictionibus, regalibus & superioritatibus, tam in ecclesiasticis, quam in politicis, nullis penitus exceptis, in plenum dominium & proprietatem Regum regnique Sveciæ transferunt; ordinesque & subditos in illa Livonia ejusque recensitis partibus, omni erga Regem & rempublicam Polonam obædientiæ vinculo & fidelitatis sacramento exsolvunt, nihil unquam in eos ad dictam Livoniam ejusque pertinentias posthàc prætensuri.

Lit. Aa.

MAgni ducatus Lithuaniæ illustribus generosisque senatoribus, ut & iis qui publicis in eodem ducatu muneribus, dignitatibusque funguntur &c. nec non harum terrarum incolis cujus cunque dignationis & eminentiæ, in universum omnibus, Ego Hieronimus Crispinus Kirstensteinius præfati magni ducatus hypothelaurarius magnus, notariusque perillustris, præmisso officiorum devote fraternorum voto, notum testatumque facio, quod his ipsis electionis comitiis per illust: nuncium Provincialem a sereniss. atque invictissima Regia Mai:te Svedica ad nostram rempublicam quædam allata sit querela, quasi fœdera & pacta Olivensia, jura item & consuetudines

dines atque instituta vetera essent a nobis parum religiose servata; ea pacta scilicet, quæ ad negociantium rationes pertineant, & mercium terras aquasque nostras pertranseuntium. Queruntur enim vectigalia â se non solum per magni ducatus Lithuaniæ publicanos, verum etjam per nonnullos alios ordinis equestris nullo jure, sed eo duntaxat colore exigi, quasi Dzvino aliisque fluminibus nova quædam, & ante hæc inusitata portoria imposita sint. Quocirca partium esse mearum duxi ejusmodi conflictas extortiones, non modo non necessarias, sed etjam cum violatione almæ pacis, pactis Olivæ sancitæ, conjunctas dehortari. Vos itaque, viri, illustres, fraterne etjam atque etjam rogo, auctoritateq; officii moneo, hortorque, ut ab id genus exactionibus, in quas prorsus nobis nihil competit juris, desistatis. Enimvero nonlubens viderem, hanc eandem querelam, ab iis, qui injuria affecti sunt, ad S:æ R:æ Maj:tis & universæ reipublicæ tribunal devolutam, per mandata ejusdem atque rescripta sublatum iri, atque decisum. Universos item magni hujus ducatus exactores vectigalium ejusdem mei officii auctoritate commoneo, atque cohortor, ne quid supra id, quod est transactione præsentis electionis, institutisque antiquis determinatum, ab ullo mercatore, ejusdemque mercibus, datis acceptisque liberi ab uno telonio ad alterum transitus literis, iterum postuletur capiaturque. Administratoribus igitur & exactoribus vectigalium adprime diligens esto cura, ne quidquam cuiquam imponatur ultra id, quod olim in antiquis scripturæ tabulis, circa modum

 vectiga-

vectigalium, eorum præcipue, quæ regiæ nunc menſæ ſuſtentandæ deſtinata ſunt, definitum eſt. Tametſi hæc poſteriora victigalia tempore non uno eodemque, ac reliqua conſtituta ſint. Perinde etjam volo mercatorum judicio relinquatur, arbitrioque, quantum hoc nomine ſolvere velint. Ita ut nec hoc, nec alio quovis prætextu quidquam ipſis extorquere fas ſit, nec imò ipſos in inſtituto itinere, curſuque impedire: verum ſolutione plena in uno telonio rite facta, in altero ſine ulla vexatione moleſtiave prorſus liber pateat tranſitus. Quod omne ſancio ſub ſevera ex deciſione officii mei, ad cujusvis relationem, ſecundum jus pœna. Dat. Warſaviæ die 14 menſ. Julii, 1699,

Hieronimus Criſpinus Kirſtenſteinius Mag Ducat. Lithuaniæ Hypotheſaurarius.

Univerſale Regis Poloniæ concernens onera vectigalium.

MIchael Dei gratia. &c. Omnibus ac ſingulis cujuscunque ſtatus vel conditionis, clericis æque ac ſecularibus, regionum & provinciarum noſtrarum, magni ducatus Lithuaniæ incolis, præcipue epiſcopis, præſidibus, caſtellanis, dignitariis, judicibus provincialibus, præfectis, officialibusque territoriorum & arcium provinciarum noſtrarum, Polokenſis, Witebskenſis & Miſciſlaſcislavienſis, ut & diſtrictus Braclavici & Orſzanici, cæterarumque ditionum ad Dunam, notum hiſce facimus, quod empore electionis felicis noſtræ à ſereniſſimo Rege atque incluto regno Sveciæ huc miſſus legatus præpotens, Claudius Tott, comes in Carleburg, baro in Sundby, dominus in Ekolſund & Lehala, ſenator coronæ Sueticæ, campimareſchallus & generalis Livoniæ gubernator, nomine Regis & coronæ Sveciæ, coram ſenatoribus atque officialibus noſtris coronæ Poloniæ & magni ducatus Lithuaniæ eo tempore ad conferendum cum ipſo deputatis, non ſine querelâ detulerit, quosdam ſubditorum in provinciis noſtris, contra quam conventum eſt articulo 15 Olivenſis pacti, atque Anno 1661 à republica integra confirmati fœderis pacis, impoſuiſſe recentia & inuſitata vectigalia, mercatoresque Svecicos & Rigenſes, ad fluvium Dunam, alibique in regionibus campeſtribus, variis iniquis exactionibus atque exagitationibus vexaſſe. Id quod jam iterum, poſt coronationem feliciſſime peractam, ab eodem ſereniſſimo Rege, regnoque Sveciæ delegatus, chiliarcha equeſtris, Carolus Arendorfius, primum coram nobis ipſis, atque deinceps pariter coram ſenatoribus atque officialibus tam coronæ quam magni ducatus Lithuaniæ, ad colloquium cum ipſo denominatis, repetiit. Quandoquidem igitur pacta nos inter & vicinos fœderibusque junctos imperantes, exactiſſime atque firmiſſime cuſtodienda merito judicamus: proinde ſerio hiſce adhortamur omnes ac ſingulos ſubditos atque incolas magni ducatus Lithuaniæ, cujuscunque

cunque conditionis, eos inprimis, quorum ſcire ea intereſt, ut à republica confirmata pacta Olivenſia rite obſervent, a privatis ejusmodi vectigalibus, aliisque vexationibus iniquis abſtineant, iisque Svecicos ac Rigenſes mercatores ulterius ne graventur. Cum vero etjam publicani a parte noſtrâ, ubi noſtri reipublicæque ergo vectigalia exiguntur, ut relatum eſt, excedant juſtum, atque moleſtiis variis affligant mercatores peregrinos: idcirco hiſce pariter requirimus à theſaurario Lithuaniæ, ut officialibus ſuis graviſſime injungat, ne minimum quicquam, ultra quam præſcriptum eſt, oneris mercatoribus Svecis aut Rigenſibus imponant, & ſi quid iniqui admiſiſſe deprehenderint, eos abſque morâ juſte coerceant &c. Cracoviæ die 30 Novemb. 1669.

Michael Rex.

(L. S.)

Lit. Bb.

Ex memoriali libello Svecici miniſtri, Nicolai Tungel, ad Regem Poloniæ Johannem Caſimirum, 1665, d. 19 Decembr.

§. 2.

SIquidem commercia debito modo per Livoniam florere non poſſunt, niſi, abrogata viliori monetâ, melior in ejus locum ſubſtituatur, nec ſufficit in Livonia hoc

hoc præſtare, niſi etjam in Lithuania, cum qua præcipua ipſis ſint commercia, idem fiat: deſiderat proinde S:a R:a Majeſtas ſcire, annon placeat Majeſtati Veſtræ & ordinibus magni ducatus Lithuaniæ conſilia cum S:a Majeſtate communicare pro determinanda aliqua ſpecie melioris monetæ, ejusdem ſortis ac valoris tam in Livonia, quam in Lithuania, poſthac cudendæ. Hoc pacto magna incommoda & mala, non minus Lithuaniam, quam Livoniam, nunc abunde prementia, optime poſſe exſtirpari, ac commercia debito vigori reſtitui, nullum eſt dubium.

Ex memoriali libello Caroli Arensdorfii ad Michaelem, Regem Poloniæ, Cracoviæ 1669 die 2 Novemb.

DE re vero monetaria, absque quâ commercia ne inſtitui quidem hoc tempore nedum florere poſſint, omnino deſpiciendum erit, ut conveniens aliquod adinveniatur medium, quo tam ſalubre negotium poterit promoveri. Neque hic repetere opus eſt, quantum toti Poloniæ damnum, detrimentumque præſens pecunia adferat; illud ſaltem nunc urgetur, ut ſecundum priora promiſſa domino legato Tottio facta, tum Svecica moneta in regno Poloniæ, & magno ducatu Lithuaniæ, quam Polonica moneta in provinciis Sveticis, ſecundum valorem & pretium ſuum utenda recipiatur, nec minus integrum ſit

 Sveticæ

Sveticæ nationi, quam aliis Regno Poloniæ vicinis gentibus Polonica pecunia, pro mercibus Polonorum & Lithuanorũ, uti. Tolli ergo neceſſum eſt omnia decreta in contrarium edita, quibus ejusmodi uſus & exercitiũ monetæ Polonicæ Sveticis ſubditis provinciisq; in redimendis mercibus huc usque prohibitum eſt. Nam fruſtra alias erit ſecundum tenorem pactorum Olivenſium commercia jubere eſſe libera, & uſum monetæ, quâ exercentur, interdicere. Neque ita difficulter proceſſurum eſt hoc, circa monetam, negotium, ſi ad media & rationes a parte Sveciæ monſtratas & oblatas intimius placeat attendere, & adinvenietur fors expeditior adhuc via, ſi conſilia ſuper hac re porro communicare lubet, quod equidem ſpero, ut cum illustris dominis deputatis de hiſce pluribus conferre poſſim.

Lit. Cc.

Paſtum 1635 *inter Svecos & Ducem Curlandiæ.*

§. 6.

COmmercia tam ſubditis S:æ R:æ Maieſtatis, regnicq; Sveciæ nominatim Rigenſibus, quam ſubditis Regis regnique Poloniæ & magni ducatus Lithuaniæ, cum Curlandis libera & conceſſa ſint, itinera quoque peregrinantibus, viatoribus, mercatoribus & veredariis utriusq; partis, uſq; ipſam civitatem Rigenſem, & a civitate usque in & per ipſam Curlandiam, & Semgalliam

galliam, diæceſimque Piltenſem pateant. Sique contigerit ullos gentis utriusque in Curlandiæ, Semgalliæ & Piltenſis territoriis ſibi obviare, pacate inter ſe illi & tranquille agant, nec fas ſit ſub pænâ ſupplicii vel ad arma venire, vel mercibus aut pecunia equisq; negotiantes ſpoliare.

Pactum inter eosdem 1647.

§. 5.

COmmercia ſingulis utriusque Regni Sveciæ & Poloniæ, magnique ducatus Lithuaniæ, ſubditis cum Curlandiæ, libera & conceſſa ſint, itinera quoq; peregrinantibus, viatoribus & veredariis utriusq; partis pateant; ſique contigerit ullos gentis utriusq; in dictis ducis territoriis ſibi obviare, pacate inter ſe & tranquille ibi agant, nec fas ſit ad arma devenire, vel mercibus aut pecunia equisque negotiantes ſpoliare.

Lit. Dd.

Reſponſio Ducis Curlandiæ ad generalem Livoniæ gubernatorem, Anno 1685 *d:* 16 *Februarii.*

EX hiſce quamvis Excellentia Veſtra intelligere poſſit, injuſtam eſſe Stenii querelam; nihilominus ſi ille teſtimonia adferre potuerit, violatum eſſe curſorem regium, jus æquum ei adminiſtrari lubenter clementerque curabimus.

Lit. Ee.

Articulus ſecundus pacti Altenoenſis inter ſerenissimum Daniæ Regem, & Ducem Holſatiæ.

REſtituitur ſereniſſimus Dux in omnes ſuas ditiones, inſulas & bona, in ſpecie in prædium Gottesgabam, in ſupremum ſuum dominium (vulgo Souverainteæt,) in regalia jura collectarum, fæderum, fortalitiorum exſtruendorum & poſſidendorum, prætereaq; in omnia illa jura, ſublimitates, & emolumenta, quæ ante & poſt pacificationes Weſtphalicam & Boreales usque ad annum 1675 habuerat & poſſederat, & quæ Serenitati ſuæ, vigore pacis Gallicæ ad Fontem Bellaqueum, competere poſſunt; quæ quidem pacificationes hoc ipſo denuo confirmantur, nec non Serenitatis ſuæ miniſtri, quique alias ad eandem pertinent, in eorum bona & capitalia.

Lit. Ff.

CUm literas Latinas credentiales ſummi ipſius Principis a domino conſiliario intimo cõmunicatas ad curialia, eâ formulâ, quâ inter coronam Sveciæ atq; Poloniæ fieri conſvevit, haud exaratas eſſe obſervatum fuerit, in primis quod S:æ R:æ Majeſtati non prædicatum Majeſtatis, ut fieri debuit, verum Serenitatis tantũmodo tributum ſit; ideo neceſſarium viſum fuit domino conſiliario in anteceſſum aperire, non easdem, alias autem decentes & ad inſtitutum conſvetudinis priſcæ conceptas literas credentiales recipi, & reſponſione in hac aulâ impertiri poſſe. Interea tamen S:a R:a Maj:tas benevolentiam ſuam erga domini conſiliarii intimi Principalem ſummum declarare voluit, ſeq; propenſam eſſe ad admittendum atque audiendum dominum conſiliarium intimum, futurâ Veneris die, hora tertia pomeridiana, pallio pullo veſtitũ, quâ dominum conſiliarium intimum introducendi mihi honos continget. Holmiæ d: 5 Oct. 1697.

G. Sparvenfelt.

Lit. Gg.

Ad Statum protocolli Dresdæ, 1700, die 5 Febr.

ULterioris declarationis ergo, regio Svetico hac in aulâ præſenti miniſtro, domino baroni a Velling, hiſce aperitur, inchoatum arctioris conjunctionis & fœderis tractatum inter Maj:tem Maj:tem Poloniæ & Sveciæ, quousq; habitis colloquiis mutuoque datis propoſitionibus & declarationib9 hactenus perductus fuit, jam in ſtatu quo manſurum fore, eam ob cauſam, quod Regia Majeſtas Galliæ denunciaverit ſe deſiderare, ut iis, quæ ipſum inter & Regiam Majeſtatem Poloniæ pangenda ſub manibus ſunt, fœderibus, Regia Majeſtas Sveciæ ſimul includatur, quod

quod R:i Maiestas Poloniæ Electorque Saxoniæ usui communi convenientissimum atque utilissimum iudicat; atque igitur, cum delineatio fœderis sanciendi ex Galliâ non dum allata sit, donec ea huc perferatur, circa rem transigendam tam diu paululum subsistendum fore; qui tamen tractatus, quamprimum ista proxime ex Galliâ exspectata communicatio allata fuerit, illico resumi, atque ad fundamentum & finem certum poterit deduci; Actum ut supra.

W. D. V. Beuchling.

Lit. H h.

Vid. Examen causarum, quas copiarum Saxonicarum dux improvisæ & subdolæ in Livoniam irruptioni prætexere, literisque suis divulgare voluit. 1700.

Errata typographica in ipso responso. Pag. 11, pro MDCXXIV, lege MDCXXXI. pag. 13, abrupisset, let. p. 24, Tureas, Turcas. p. 18, nnnquam, nunquam. p. 35, lin. 7, post jam, &lin. 19, post dedit, delendum comma. pag. 46, pro qodam, quodam. p 47, finitimortm, morum. p. 57, reclamaretur, proclam. p. 64, suflaminata, sufflam. p. 98, fatigarunt, garent. p. 119, certissmum, simum. p. 121, Pænis, Pœnis. p. 121, a-deo, ad-eo. p. 125, temporc, re. *In allegatis.* pag. 3, ordinariarias, ordinarias. p. 18, regioribus, onibus. p. 24, Livoni, Livoniæ. p. 32, graventur, gravent. p. 33, tum, tam. *Cætera, ut interpunctionum omissionem, vel transmutationem, vel minusculorum literarum pro majusculis positionem, benevolus lector corrigat.*